

Borci zaupajo v sedanjo politično akcijo

S SEJE PREDSEDSTVA
ZO ZZB NOVJ

Na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 15. marca, so dokaj kritično obravnavali aktivnost članstva in organizacij ZZB NOV ob izvajanju nalog iz pisma predsednika Tita in izvršnega biroja ZKJ. Naglašali so, da gledajo borci na sedanjo politično akcijo z zaupanjem predvsem zato, ker je Zveza komunistov spet prevzela tisto avantgardno in vodilno vlogo, ki ji pripada, a v njej nekaj časa ni najdoslednejše vztrajala. V tem smislu so na seji govorili predstavniki republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV.

V razpravi je bilo slišati tudi ugotovitve, da so se najnovejši akciji upirali predvsem posamezniki iz vrst same partije. Tu in tam je celotno akcijo blokirala samo peščica ljudi, dva ali trije. Zato je v boju, ki nas je vanj pozval tovariš Tito, treba odložiti rokavice.

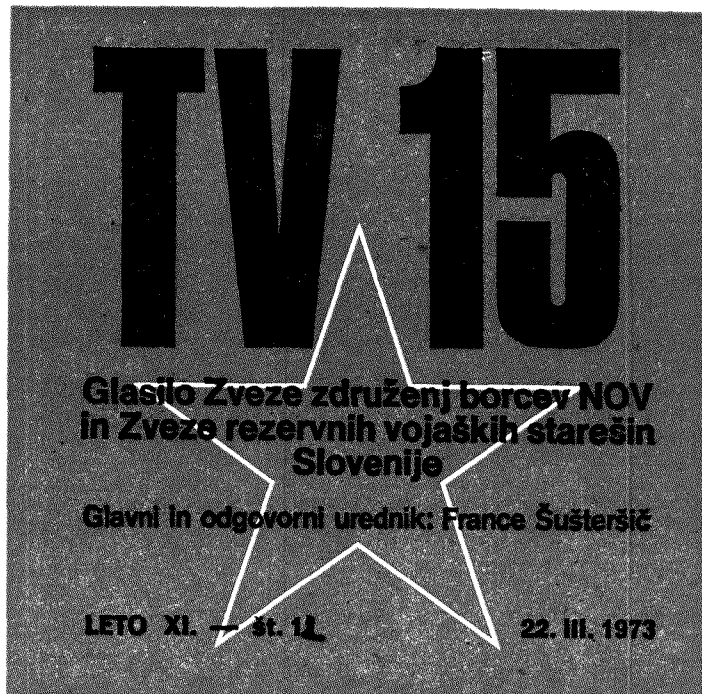
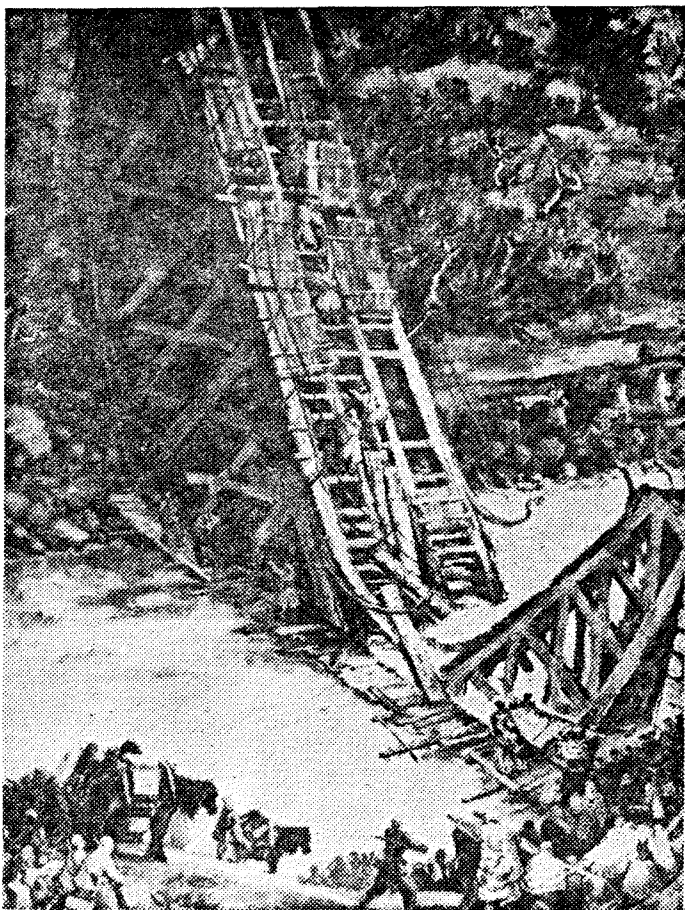
V nadaljnji razpravi so člani predsedstva naglašali pomen krepitve enotnosti v zvezi komunistov in družbi sploh, kajti brez resnične enotnosti delavskega razreda ni mogoče uresničevati nalog, ki smo jih prevzeli. Ugotavljali so, da smo zadnja leta šli skozi razvojno obdobje, v katerem smo kot družba pomembno napredovali. To pa je bilo tudi obdobje, ki je bilo polno raznih stranskih poti. In čeprav so sedaj uspehi že zelo vidni, vendar stališča pisma še vedno prepočasi uresničujemo.

Po končani razpravi je predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Marijan Cvetković na kratko orisal položaj in stališča organizacije borcev, ki je v minuli dobi delovala v zelo kočljivih razmerah. Na koncu svojih izjav pa je poudaril, da mora članstvo več storiti za uresničevanje novih nalog in akcij, o tistem, kar je za nami, pa razpravljati samo tedaj, če je to politično neogibno. Takšno stališče je nujno ne samo med pripravami na kongres ZZB NOV Jugoslavije, marveč ga bo treba zastopati tudi med pripravami na 10. kongres ZKJ.

V nadaljevanju seje so se pogovarili še o družbeni samozasčiti in naglašali, da jo je treba razvijati vzporedno s splošnim ljudskim odporom.

Ko je beseda nanesla tudi na razlike v pravicah borcev po republiških in pokrajinskih predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, so predvsem naglašali potrebo po usklajevanju teh predpisov, da ne bi bilo med njimi nepotrebnih razlik.

Potem ko so pretresli še predlog zaključnega računa za leto 1972 in predlog proračuna zveznega odbora za leto 1973, so sklenili, da bo osma seja zveznega odbora ZZB NOV sklicana konec aprila.

Te dni mineva 30 let od legendarne bitke na Neretvi, v kateri sta prišla polno do izraza partizansko tovarištvo (reševanje ranjenec) in Titov strateški genij. Na sliki vidimo most, ki ga je NOV podrla na ukaz tovariša Tita — kot ga je kasneje upodobil akademski slikar Marjan Detoni.

Strokovno usposabljanje - prav dobro

DELO ZRVS SLOVENIJE V LETU 1972

Ko se izteče leto in so delovni programi družbenopolitičnih organizacij bolj ali manj — koledarsko pa povsem — zaključeni, pač zmerom nastopi tudi čas, ko je treba narediti skozi preteklo delo presek, nekakšen obračun, kaj je bilo in kaj ni bilo storjeno, čemu bo treba v prihodnje dati večji poudarek in pomen in v kaj se bo treba spustiti s še večjim zamahom. Tako je storila tudi zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije: republiški odbor je dobra dva meseca zbiral podatke iz osnovnih organizacij, jih razvrščal, ocenjeval in primerjal in tako danes lahko rezervni starešine že »polagajo račune« za vse, kar so lani naredili na področju obrambnih priprav — idejnopolitičnega in strokovnega usposabljanja in izobraževanja članov ZRVS, obrambne vzgoje ne razporejenega prebivalstva, na področju družbenopolitične aktivnosti v okolju, kjer rezervni starešine žive in delajo, ter na področju informativno-propagandne dejavnosti, se pravi, obveščanja široke javnosti o delovanju ZRVS ter vseh drugih dejavnikov splošnega ljudskega odpora.

O informativno-propagandni dejavnosti

sti rezervnih vojaških starešin smo v našem listu že precej pisali in zato znanih stvari ne bi želeli ponavljati. Mnogo manj smo bili pozorni do idejnopolitičnega izobraževanja in strokovnega vojaškega usposabljanja rezervnih starešin znotraj njihove organizacije ter družbenopolitične dejavnosti navzven, do njihove tesne povezanosti z dihanjem družbenega okolja, z delom drugih družbenopolitičnih organizacij, društev in specializiranih organizacij. O tem bomo torej pisali tokrat in v naslednji številki. Delovanje zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije v lanskem letu je bilo zasnovano na načrtu dela, ki ga je republiški odbor ZRVS sprejel decembra 1971, na akcijskem programu, sprejetem na 5. seji RO, izhaja pa iz sklepov 2. konference ZKJ, na akcijskem programu zveznega odbora ZRVS Jugoslavije in na dopolnitvah akcijskega programa, ki jih je predsedstvo RO ZRVS Slovenije sprejelo neposredno po objavi pisma predsednika Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ.

Akcijski program je lani zajel nekaj bistvenih nalog. Odločeno je bilo, da je treba razširiti in poglobiti idejnopolitično vzgojo rezervnih starešin, zlasti s pomočjo tiska — Naše obrambe in TV-15 — ter aktualnih političnih informacij v obliki predavanj. Dobiti je bilo treba pregled nad družbenopolitičnim udejstvovanjem rezervnih starešin in vplivati nanje, da bi se še bolj vsestransko vključevali v delo na vseh družbenopolitičnih področjih, predvsem pa v obrambne priprave. Sklenjeno je bilo, da bo treba zaslužne člane ZRVS, predvsem mlajše, predlagati za sprejem v ZK, ter da je nujno potrebno rezervne starešine seznaniti s konkretnimi oblikami samozasčite pred sovražnikovo propagando ter obveščevalnim in terorističnim delovanjem.

Po objavi pisma tovariša Tita in iz-

vršnega biroja predsedstva ZKJ pa je bilo sklenjeno, da se bo ZRVS Slovenije zavzemala za dosledno izvajanje nalog, ki ji sledijo iz pisma, hkrati pa da bo prevzela nase tudi obveznosti, ki jih pismo nalaga komunistom.

Med najpomembnejše naloge, ki jih je zajel akcijski program, pismo pa še vzpodbudilo njih izvajanje, sodita brez dvoma idejnopolitična vzgoja in splošno vojaško usposabljanje rezervnih starešin. Predvsem je bilo tu pomembno individualno preučevanje gradiva, ki ga je objavljala Naša obramba; trinajst člankov, ki so obsegali približno 100 tipkanih strani, je moral vsak rezervni starešina preštudirati obvezno, poleg teh pa je v reviji našel še vrsto drugih stavkov z vojaško strokovno in zgodovinsko tematiko ter aktualne politične komentarje, ki so članom ZRVS širili splošno vojaško in politično obzorje. Kako koristno je bilo to individualno preučevanje, se je ob koncu leta vsekar pokazalo na izpitih, in to bi bilo lahko trdna vzpodbuda vsem tistim, ki na Našo obrambo še niso naročeni.

Zelo pomembna oblika usposabljanja in vzgoje so bila tudi predavanja, na katerih so člane ZRVS seznanili predvsem s takim — pogosto tudi zaupnim — gradivom, ki ga v listu ni bilo moč objaviti. Eno takih predavanj je nosilo naslov »Organiziranje in izvajanje SLO v naši občini (krajevni skupnosti)« in naj bi ga popestrili z ustreznimi filmi; tema je bila zelo delikatna, zahtevala je skrbne predhodne analize in priprave, pa so jo vendarle skoraj povsod izvedli zelo konkretno in uspešno, predavali pa so najvidnejši družbenopolitični delavci in poznavalci razmer na področju obrambnih priprav. V ljubljanskih občinah teh predavanj še ni bilo, ker niso mogli najti ustreznih predavateljev, pa se je še kljub temu v vsej Sloveniji tovrstnih predavanj udeležilo skoraj 31 tisoč rezervnih starešin. Glede udeležbe so bile na teh predavanjih po posameznih občinah občutne razlike: v Slovenski Bistrici se jih je udeležilo 100 odstotkov poklicanih starešin, v Dravogradu 98 odstotkov, v Slovenskih Konjicah 97,5 odstotka, v Cerknici 96,6 odstotka, medtem ko jih je bilo v nekaterih drugih mnogo manj — v Logatcu 50 odstotkov, Litiji 54 odstotkov, Celju 59,5 odstotka itd.

(Nadaljevanje na 9. strani)

POZIV VSEM DRUŽBENOPOLITIČNIM ORGANIZACIJAM ZA SODELOVANJE V AKCIJI ZBIRANJA PRISPEVKOV ZA IZGRADNJO SPOMINSKEGA DOMA BORCEV NOV IN MLADINE JUGOSLAVIJE V KUMROVCU.

RO ZZB NOV SLOVENIJE, ZVEZA MLADINE SLOVENIJE, RK SZDL SLOVENIJE, CK ZK SLOVENIJE, RS SINDIKATOV SLOVENIJE, RO REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN SLOVENIJE, ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE in GOSPODARSKA ZBORNICA SLOVENIJE pozivajo vse občinske in krajevne družbenopolitične organizacije, naj aktivno sodelujejo v popularizaciji akcije in v prizadevanjih za njeno uresničitev ter naj tudi sami prispevajo za izgradnjo spominskega doma. Prostovoljni prispevki se zbirajo na žiro računu: 50100-678-46402 — Odbor za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu pri RO ZZB NOV Slovenije.

besede in dejanja

LOGIKA LJUDI Z VISOKIMI DOHODKI

Dokler bo odločal o sredstvih za stanovanja ter njihovi uporabi le ožek krog ljudi, bo prevladovala logika ljudi z visokimi dohodki, logika drugih stanovalcev in razmer, v katerih delavci z nižjimi dohodki niso mogli priti do stanovanj. Zato bi morali v nadaljnji usmeritvi akcije angažirati predvsem delavce, v samoupravnih stanovanskih skupnostih, v delovnih organizacijah in povsod tam, kjer odločajo o stanovanjih in sredstvih zanje. Povečati bi bilo treba pritisk delavcev na urbaniste, projektante, gradbeno operativno smislu večje racionalizacije gradnje, skratka na vse, ki se še niso prilagodili socialni politiki, opredeljeni v stališčih tretje seje konference ZKS.

Iz govora Franca Setinca na 32. seji CK ZKS

NAD ŠTIRI MILIJONE ZAPOSLENIH

Po zveznih podatkih je bilo konec lanskega leta v Jugoslaviji zaposlenih 4.170.000 delavcev, od tega 3.44 milijona delavcev v gospodarstvu. Ob izteku leta 1971 pa je bilo v Jugoslaviji zaposlenih nekaj manj kot 4 milijone delavcev, od tega v gospodarstvu 3.3 milijona.

V kmetijstvu in ribištvi je zaposlenih 245.000 delavcev, v gozdarstvu 70.000, gradbeništvu — 356.500, prometu in zvezah — 294.000, trgovini in gostinstvu — 514.000, obrti — 222.000 ter v stanovanjski in komunalni dejavnosti — 100.000 delavcev.

Gospodarski vestnik — 13. III. 1973

SLOVENIJA DRUGA

Po podatkih zveznega zavoda za statistiko je bil količinski obseg industrijske proizvodnje SFRJ v januarju za 11,4 % večji kot v januarju preteklega leta (v SR Sloveniji za 14,8 %), tako da

je letošnja januarska proizvodnja za 2,9 % pod povprečjem minulega leta (v SR Sloveniji na ravni poprečja). V posameznih republikah se je količinski obseg industrijske proizvodnje povečal v primerjavi z januarjem 1972, leta, v Crni gori za 16,0 %, Sloveniji za 14,8 %, Makedoniji za 13,9 %, v Srbiji za 12,8 %, Hrvaški za 9,1 % ter v Bosni in Hercegovini za 4,8 %.

Delavska enotnost — 10. III. 1973

»TU SMO IN HOČEMO ZAPOSILITEV«

Tisti, ki mislijo, da naši ljudje ne berejo in ne razumejo resolucij in drugih družbenopolitičnih dokumentov se motijo. Dokaz smo silšali na večerajšnji seji komisije zveznih sindikatov za zaposlovanje v tujini, ko je predstavnik Makedonije povedal, da se je v Bitolo vrnilo nedavno 500 družin iz Avstrije.

»Brah! smo sklepe SZDL. Pozivate nas domov. Tu smo in hočemo zaposlitev.« Delo — 15. III. 1973

■ V Berlinu je bila mednarodna znanstvena konferenca ob 125-letnici »Komunističnega manifesta«, klasičnega dela Marksa in Engelsa. Dvodnevne konference se je udeleževalo 45 delegacij komunističnih in delavskih partij ter narodnoosvobodilnih gibanj. Sodelovala je tudi delegacija ZKJ, ki sta jo vodila profesor ljubljanske univerze Boris Züherl in član stalnega dela konference ZKJ Aleksandar Grljickov. Konferenco je organiziral CK enotne socialistične partije NDR, njeno delegacijo pa je vodil prvi sekretar CK Erich Honecker.

■ Predstavniki rezervnih vojaških stalež iz 10 občin so predlagali, naj bi bil Tito doživljenjski predsednik ZKJ. Enak predlog so sprejeli na seji občinske konference ZK v Subotici; tudi v Mariboru so predlagali, da bi bil tovariš Tito na 10. kongresu ZKJ ponovno izvoljen za predsednika ZKJ.

■ V Beogradu sta se mudila član politbiroja CK KP Belgije Claude Renard in član CK KP Belgije Augustin Dichato, ki sta z zastopniki CK ZKJ izmenjale misli o delovanju delavskega gibanja in naprednih sil Evrope.

■ Zvezni izvršni svet je dopolnil svoj sklep o zamrznjenih cenah za vse izdelke in storitve ter tako omogočil republikam in pokrajinam, da v okviru svojih pristojnosti določijo cene na drobno mesa po enotnih merilih, ki jih vsebuje dopolnitev tega sklepa. Če bi se meso podražilo nad poprečje, dovoljeno za vsa država, bodo sprožili dogovor republik in pokrajin, da bi ostale cene mesa v določenih okvirih. Priporočili so, naj pri določanju cen na drobno mesa upoštevajo zdajšnje razlike v ravni cen, ki so posledica posebnosti posameznih tržišč.

■ Skupina za koordinacijo ustavne komisije slovenske skupščine je pod predsedstvom Sergeja Kraigherja končala obravnavo predosnutka novega integriranega besedila ustave SR Slovenije. Na podlagi stališč in pobud, ki so jih dali v razpravi, bodo v delovnih skupinah in redakcijski komisiji predvidoma v mesecu aprilu pripravili delovni osnutek novega besedila republiške ustave.

■ Italijanski zunanji minister Giuseppe Medici se je v Dubrovniku sestal z državnim sekretarjem za zunanje zadeve Milošem Miličevićem. V zvezi s tem obiskom piše Corriere della sera, da se napredni del italijanske javnosti zaveda za to, da bi obe državi iz sfere medsebojnih odnosov odstranila sence ter s tem še bolj razširili možnosti za krepitev medsebojnega sodelovanja. Italija in Jugoslavija sta državi, ki mejita na Sredozemlje, zato imata številne skupne interese. Prav zato bi bilo treba odpraviti vse, ki meče senco na odnose med obema državama, saj bi odstranitev teh senc (cona B in dokončno priznanje meje) pomagala nadalje krepiti dobre sosedske odnose, po drugi strani pa izboljšala iz rok orožje političnim manjšinam skrajnežev, ki bi ga utegnile ob prvi priložnosti izrabiti.

■ Sovjetsko ladje v Sredozemlju se je ponovno povečalo na 57 plovnih enot, med katerimi je 6 velikih križark, oboroženih z najmodernejšim raketnim orožjem, in več podmornic. V Sredozemlju so tudi sovjetski torpedni čolni, nosilke helikopterjev in druge bojne ladje z raketami zemlja-zrak in ladja-ladja ter s protiraketnim orožjem.

■ Demokratični člani ameriškega senata so izglasovali resolucijo, s katero administracija zahteva »znatno zmanjšanje števila ameriških vojakov v tujini. Kakor ocenjujejo v Washingtonu je sedaj v tujini okoli 600.000 ameriških vojakov.

■ Hector Campora, 63-letni peronistični kandidat na predsedniških volitvah, je izvoljen za novega predsednika Argentine. Uradno bo sprejel dolžnost novega predsednika 25. maja, ko se bo tudi končala sedemletna vojaška vladavina v Argentini.

■ Kralj Husein je odločil, da spremeni smrtno kazen, izrečeno voditelju palestinske osvobodilne organizacije »Al Fatah« Abu Daudu in 15 njegovim tovarišem, v dosmrtno ječo. Na smrt so jih bili obsodili zaradi »subverzivne dejavnosti« proti Jordaniji. Kralj je kazen spremenil sprito številnih pozivov z vsega sveta, naj gverilcem prizanese.

■ Angleška vlada je sporočila, da bodo upravne volitve v Ulstru prihodnje pomlad, in da bodo potekale prvič s proporcionalnim sistemom, ki bo verjetno precej izboljšal položaj »katoličanov«. Še pred volitvami bo angleška vlada objavila svojo »belo knjigo« o Ulstru, v njej bo načrt, kako naj se reši dolgotrajna kriza. Po tem načrtu bodo »kato-

ličani« morda deležni kakih ugodnosti, kako pa bo odgovorila IRA, je drugo vprašanje.

■ Volksstimme piše, da je Otto Ausweger, eden izmed voditeljev oboroženih sil Avstrije, dobil čin generalmajorja. Ausweger je bil pred Hitlerjevim napadom na Avstrijo član nacistične organizacije »nacionalistično vojaško društvo« in je delal za priključitev neodvisne Avstrije k Hitlerjevemu rajhu. Po določitvi državne pogodbe o ustanovitvi neodvisne in demokratične Avstrije pa je bivšim nacistom prepovedano služiti v avstrijski armadi.

■ Ameriški finančni minister Georges Shultz se je mudil na uradnem obisku v Moskvi. Pogovore je imel tudi z generalnim sekretarjem KP SZ Leonidom Brežnjevom, ki so se odvijali v duhu medsebojnega razumevanja in konstruktivne narave, ki se nanašajo predvsem na perspektive gospodarskega in trgovinskega razvoja med ZDA in Sovjetsko zvezo. Med drugim je Shultz začel z Brežnjevom tudi vprašanje velikanskih načrtov za izkoriščanje nafte in zemeljskega plina v Sibiriji, za kar se Američani izrečno zanimajo. Minister Shultz je izjavil, da je dobil v Moskvi zelo optimistične vtise glede razvoja odnosov med obema državama.

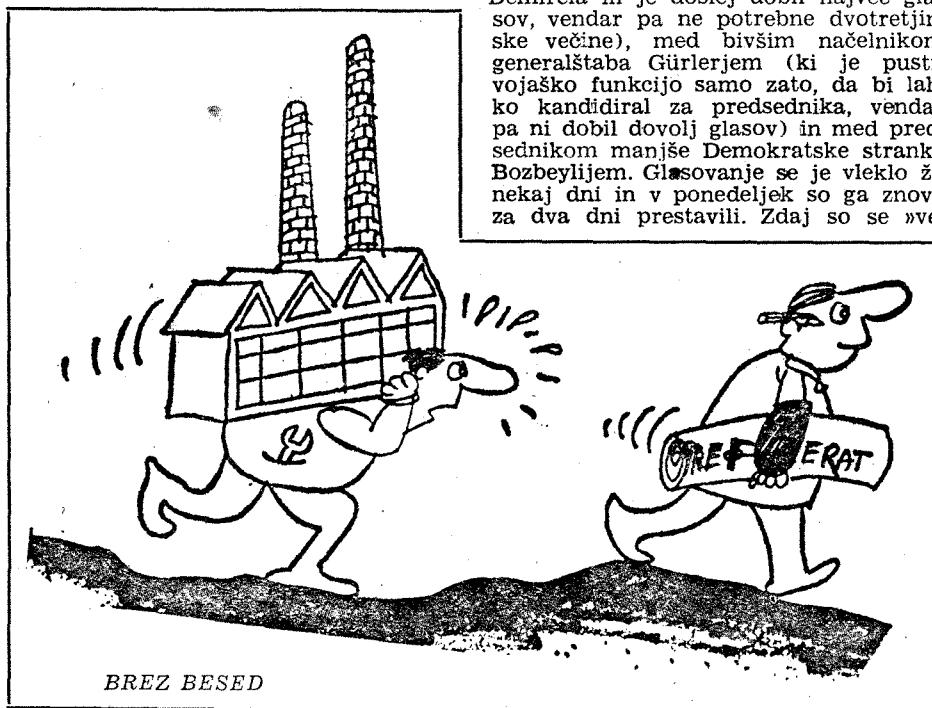
■ Predstavniki severnoatlantskega pakta in varšavskega sporazuma so se ponovno sešli na Dunaju, da bi poiskali izhod iz slepe ulice, v kateri so se znašli uvodna posvetovanja o obojestranskem in uravnoteženem skrajšanju sil v Srednji Evropi. V krogih obeh delegacij izražajo mnenje, da bo na dolgo pričakovano plenarno sejo treba še precej čakati.

■ V Kranju je bilo dvodnevno posvetovanje o izvajanju ustavnih dopolnil v organizacijah združenega dela, ki sta ga priredila republiška gospodarska zbornica in združenje društev pravnikov v gospodarstvu v Sloveniji. Na njem se je zbralo okoli 200 pravnikov iz gospodarskih organizacij iz vse Slovenije. Obravnava na tem posvetu naj bi jim pomagala pri političnih, teoretičnih in praktičnih izhodiščih za ustanavljanje TOZD.

■ V Makedoniji so proslavili 30-letnico ustanovitve KP Makedonije. CK ZKM je imel svečano sejo v novem spominskem domu v Tetovu. V tem mestu so 19. marca 1943. leta ustanovili komunistično partijo Makedonije. Na svečano sejo so bili povabljeni številni revolucionarji, ki so bili v NOB in povojni socialistični graditvi na raznih odgovornih mestih v Makedoniji. Referat o pomenu ustanovitve KPM in aktualnih današnjih nalogah je imel predsednik CK ZKM Angel Čemerski.

■ Predsednik RK SZDL Hrvatske je izjavil, da je treba podpreti izgradnjo predora pod Učko, ker gre za zgodovinsko željo po povezanosti Istre z ostalo Hrvatsko. Socialistična zveza je storila prav, ko se je postavila na čelo akcije, skupaj s sindikatom in Istrani, pa tudi s Hrvati nasploh.

■ Na povabilo britansko-sovjetskega društva in anglo-sovjetske skupine poslancev medparlamentarne unije je delegacija vrhovnega sovjeta ZSSR prispešla za en teden na obisk v Veliko Britanijo. V tem obisku vidijo znamenje »odtajanja britansko-sovjetskih odnosov«, ki so se skakali sredi leta 1971, z znano vohunsko afero, ki se je končala z izgonom sovjetskih diplomatov iz Velike Britanije in britanskih iz Sovjetske zveze.

Izziv zelene celine

V času, kar je na čelu svetovne organizacije novi generalni sekretar dr. Kurt Waldheim, se je varnostni svet, ta najvišji organ OZN, že drugič selil iz steklene palače v New Yorku. Kot je znano, je lani zasedal na črni celine, v etiopskem glavnem mestu Adis Abebi — in tedaj se je tako rekoč spremenil v tribuno afriških osamosvojitvenih teženj. Letos, pred nekaj dnevi, pa se je preselil na drugi del sveta, ki si prav tako prizadeva utreti samostojnejšo pot v prihodnost, na zeleno celino — in latinskoameriške države so to zasedanje varnostnega sveta uporabile za nekakšen izziv velikemu severnemu sosеду, Združenim državam, ki so si vzele pravice, da po svoje krojijo usodo tega konca sveta.

Pravzaprav je ton temu zasedanju dajala gostiteljica Panama, majhna srednjeameriška država, ki je pred 70 leti, zaradi tedanjih neurejenih političnih razmer, sklenila zase prejkone ponižujoč odnos do Združenih držav: po sporazumu iz leta 1903 je ameriški vladi prepustila »za večen čas« upravljanje Panamskega prekopa, ki povezuje Atlantski in Tihi ocean in je z leti postajal vse pomembnejša prometna in trgovska žila.

Američani so za to plačevali Panamcem neustrezno, zelo nizko odškodnino, samu pa od prekopa pobirali levji delež dobička. Vrh tega pa so si ozemlje vzdolž prekopa dobesedno povsem prisvojili: uporabili so ga za svoj vojaški štab, od koder so nadzorovali celotno karibsko območje, tu so odprli šole za urjenje agentov svoje obveščevalne službe, tu so potekale vaje v protigverilskem vojskovanju, tu so »vhodili v šolo« zloglasni marinci pred odhodom v Vietnam. Panamska vlada na to ozemlje ni imela dostopa. Zgodilo se je celo, nedavno, da je moral panamski predsednik Torrijos, ko je imel težave s svojim letalom, pristati na nekem polju zunaj področja prekopa, ker mu ameriške oblasti niso dovolile pristati na letališču ob prekopolu.

Nova panamska vlada generala Torrijosa je že dalj časa zahtevala, da se to nemogoče stanje spremeni, saj je zoper vsa načela združenih narodov o neodvisnosti in suverenosti držav. Zato je Panama tudi vztrajala, da ima varnostni svet OZN eno izmed svojih prihodnjih zasedanj v tej srednjeameriški

državi in tam obravnava odnos ZDA do zelene celine.

V tem svojem prizadevanju je ob aktivni pomoči drugih latinskoameriških ter nevrščenih držav tudi uspela. Četudi so ZDA sprva grozile, da bodo zasedanje varnostnega sveta v Panami bojkotirale, so nazadnje morale popustiti pred pritiskom svetovne javnosti. In tako se je zgodilo to, kar je bilo pričakovati: zelena celina je domala enodušno obsodila izkoriščevalsko politiko Združenih držav v Latinski Ameriki, ki pod krinko »varovanja zoper komunizem« strmoglavlja napredne vlade, se vmešuje s svojo vojsko (na primer v Dominikanski republiko), postavlja poslušne vojaške režime, roparstva bogastva in zavira samostojni razvoj tega dela sveta.

Panama je pravzaprav samo simbol, morda najbolj zgovoren in očiten simbol te ameriške politike. Prav zato so si nevrščene države, ki so imele lani svoje ministrsko zasedanje na tleh Zelene celine, v gvajanskem glavnem mestu Georgetownu — s tem pa so v nevrščeno gibanje vnesle tudi hotenja in težnje tega dela sveta — tako zelo prizadevale podpreti panamske zahteve po pravičnejšem odnosu z Združenimi državami. Naša država je skupaj z Gvinejo, Indijo, Indonezijo, Kenijo in Avstrijo pripravila poseben načrt resolucije o panamskem prekopolu, o katerem je varnostni svet v Panami razpravljala. Naš predstavnik v varnostnem svetu Lazar Mojsov se je odločno postavil na stran tistih latinskoameriških držav — predvsem obeh nevrščenih, Čila in Peruja — ki so zahtevale samostojen razvoj zelene celine. In tudi naš predsednik Tito je v poslanici varnostnemu svetu v Panami poudaril, da je to zasedanje zgodovinskega pomena za latinskoameriške osamosvojitvene napore.

Tudi Združene države bodo morale naposled priznati, da gre čas zgodovine vendarle naprej in da se njihovi gospodarski in vojaški moči vse bolj postavljajo po robu neodvisne, suverene države, ki znajo — in si upajo — terjati svoje pravice. Zelena celina ni več »velika poljana revščine«: zaveda se svojih naravnih bogastev in rada bi si z njihovo pomočjo gradila lepšo prihodnost.

Vsakdanji absurd

Glasovanje o novem turškem predsedniku je znova razkrilo stari turški absurd: gre za absurd države, ki se hoče pred svetom skriti za nekakšno demokracijsko fasado, v resnici pa vse bolj brede v vode vojaške vladavine.

V ponedeljek se je turški parlament, ki voli novega predsednika, že sedmič razšel, ne da bi se dokončno odločil med tremi glavnimi kandidati: med predsednikom senata Ariburunom (ki je kandidat večinske stranke pravice predlani marca odstranjenega premiera Demirela in je doslej dobil največ glasov, vendar pa ne potrebne dvotretjinske večine), med bivšim načelnikom generalštaba Gülerjem (ki je pustil vojaško funkcijo samo zato, da bi lahko kandidiral za predsednika, vendar pa ni dobil dovolj glasov) in med predsednikom manjše Demokratske stranke Bozbejlijem. Glasovanje se je vleklo že nekaj dni in v ponedeljek so ga znova za dva dni prestavili. Zdaj so se »ve-

liki bratje«, kot v Turčiji imenujejo vojaške poveljnike (ti imajo praktično vso oblast v deželi, saj so si vzeli pravico odstavljati vlade in razpuščati parlamente), naveličali te »demokracijske igre« in so zato sklenili podaljšati mandat dosedanjemu predsedniku, generalu Sunayu, za nadaljnji dve leti. Hkrati so že zagrozili, da bo vojska tudi formalno prevzela vso oblast v deželi, če se parlament ne bo strinjal s podaljšanjem mandata Sunayu.

To bi pomenilo, da bi potem vojska sama imenovala novega predsednika, razpustila vlado in parlament — in za oktobra letos napovedanih novih parlamentarnih volitev najbrž ne bi bilo: Turčija bi tako tudi formalno sledila zgledu svoje sosedice, Grčije, kjer so si polkovniki kar med sabo razdelili vso oblast. Turčija je, tako kot Grčija, članica pakta NATO in njena polmilijska vojska, izdatno podprta z ameriško vojaško pomočjo (ZDA imajo tu več svojih oporišč), je imela že od nekdaj v deželi največ besede. Marca predlani pa se je v politiko aktivno vmešala: odstavila je premiera Demirela in zahtevala novo vlado »močne roke«, ki bi napravila »red in mir«. Odtlej so se zamenjali trije premieri, ki pa so bili le poslušno orodje v rokah vojske: ta je podaljševala izredno stanje in sprožila široko hajko proti vsemu levemu v turškemu življenju — ne da bi se niti malo lotila številnih reform, ki jih je poprej napovedovala. To stanje je ostalo še danes: Turčija je zdaj bolj na robu gospodarskega kaosa, kot je bila pred dvema letoma. Začasna fasada demokracije je sicer še ostala — toda doklej? Turška vojska si — seveda po namigu zaščitnikov iz pakta NATO — v prvi vrsti prizadeva ohranjati le red — toda za kakšno ceno?

KOMENTATOR

Urejanje socialno-zdravstvenih zadev

Pri urejanju socialno-zdravstvenih zadev udeležencev NOB smo v zadnjih letih dosegli kar lepe uspehe. Toda kljub temu še ni doseženo in urejeno prav vse. Kako danes izgleda socialno-zdravstvena problematika udeležencev NOB, nam natančno opisuje za skupščino pripravljeno poročilo republiškega odbora ZZB, ki ga je sestavila komisija za socialno zdravstvena vprašanja borcev NOB.

Iz tega poročila izhaja med drugim, da je bil spremenjen in izpopolnjen zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, dopolnjen zakon o nosilcih »Partizanske spomenice 1941«, sprejet novi zakon o udeležencih španske republikanske vojske ter novi zakon o nosilcih reda narodnega heroja.

Tudi z dopolnjevanjem republiških predpisov so izboljšali položaj udeležencev NOV: z zakonom o dodatku za zaposlene udeležence NOV, z zakonom o zdravstvenem zavarovanju kmetov — borcev NOV, z zakonom o starostnem zavarovanju kmetov, dalje z zakonom o republiških priznavalninah, s posebnimi odloki občinskih skupščin o družbeni pomoči borcem NOV, s priporočilom o višini stalne družbene pomoči udeležencem NOV in z začasnimi predpisi o zdravljenju nosilcev »partizanske spomenice 1941« v naravnih zdraviliščih.

Pri urejanju vseh teh zadev je komisija za socialno zdravstvena vprašanja borcev NOV aktivno sodelovala.

Podatki poročila povedo, da je bilo v letu 1972 zaposlenih v Sloveniji le še 29.851 članov ZZB NOV, od tega jih 2654 prejema borčevski dodatek. Konec tega leta pa je bilo že okoli 47.000 udeležencev NOV med upokojenci, med katerimi jih zaradi razne roma nizkih pokojnin 18.485 prejema dodatek za borce. V zadnjih štirih letih je bilo na podlagi 195. člena TZP izjemno upokojenih 679 udeležencev NOV.

V novem zakonu o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja so ohranjene vse prej veljavne pravice udeležencev NOB. Tudi v republiškem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju so te pravice ostale neizpremenjene. Toda v razpravah o teh dveh zakonih so organizacije ZZB predlagale še razne spremembe in dopolnitve. Med te sodijo zahteve mladolletnikov in žensk bork, ki so vstopili v NOV pred koncem leta 1944, borcev NOV iz prekomorskih brigad, borcev iz Stajerske ter koroških in gorenjskih občin, ki so predlagali, da jih v pravicah izenačijo z udeleženci NOV pred 9. 9. 1943. Pa tudi nekdanji slovenski izgnanci in »ukradeni otroci« iz Stajerske so predlagali ureditev svojega položaja. Zato je v zadnjem času republiški sekretariat za zakonodajo že pripravil prvi osnutek zakona o ureditvi nekaterih vprašanj določenih kategorij borcev.

V poglavju posebna doba je v poročilu navedeno, da je bilo v marcu 1969, ko je bila 3. skupščina ZZB NOV Slovenije, še

22.493 nerešenih zahtevkov posebne dobe. Toda čeprav je bilo do konca leta 1972 rešenih že kar 25.000 takih zahtevkov, jih je 1. 10. 1972 zaradi dotoka »novih« imelo socialno zavarovanje v postopku še vedno 2967.

Ker kljub mnogim zakonskim izboljšavam obstajajo v družinah borcev NOV še vedno gnotne težave, se te uravnavajo tudi s podeljevanjem občinskih priznavalnin. Republiških priznavalnin je bilo v letih 1969 do 1972 podeljenih 1086. Stalne občinske priznavalnine pa je v letu 1972 prejelo 11.054 udeležencev NOV. Nadaljnjih 3416 jih je iz občinskih sredstev za priznavalnino prejelo enkratno pomoč. V prizadevanjih, da bi olajšali gnotni položaj socialno in zdravstveno prizadetih kmetov — borcev NOV, so občinske skupščine v letih 1969 do 1972 poleg podelitve stalnih in občasnih priznavalnin, znižale ali v celoti odpisale davčne obveznosti 8903 kmetov — borcem. K vsemu temu pa je prispeval še republiški odbor ZZB, ki je v štirih letih svoje mandatne dobe podelil iz lastnih sredstev 407.986,25 dinarjev socialne pomoči ter pomoči za zdravljenje skupno 884 članov.

V poročilu je govor tudi o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju borcev. Po navedbah težav, ki se ponekod pojavljajo z zdravljenjem borcev, in ob ugotovitvi, da so bili sistematični zdravstveni pregledi borcev v smislu sklepov 3. skupščine ZZB NOV Slovenije opravljeni le v treh občinah, navaja poročilo tudi skrb združenj za posamezne bolne in osamele udeležence NOB. Iz nadaljnjih podatkov izhaja, da je bilo v letu 1969 do 1972 skupaj 840 udeležencev NOB na kopaliskem in klimatičnem zdravljenju na stroške skupnosti zdravstvenega zavarovanja, od katerih so posamezni sami plačali del stroškov. Občinske skupščine so jih na tako zdravljenje poslale 1889, med njimi 386 kmetov — borcev. Občinske skupščine so financirale tudi rekreacijo borcev v počitniških domovih in tako omogočile 4003 borcem preventivno okrepitev.

V poročilu so navedeni tudi zakonski predpisi zdravstvenega zavarovanja, ki se nanašajo na udeležence NOB, pa tudi tisti, ki zadevajo zdravstveno zavarovanje kmetov — borcev. Navedene so tudi pokojnine in varstveni dodatek kmetov — borcev.

Iz poročila nadalje izhaja, da je republiški odbor ZZB NOV dajal tudi pomoč za šolanje otrok udeležencev NOB. Te pomoči so se od 268.000 din v šolskem letu 1969—70 dvignile na 424.000 dinarjev v letu 1972—73.

Potem ko so navedene še določene pomanjkljivosti v službi varstva borcev in invalidov, prehaja poročilo na ugotovitve, da je bil v mandatni dobi 1969 do 1972 dosežen precejšen napredek v izboljšanju materialnega položaja borcev NOV in so bila v ta namen odobrena znatna dodatna družbena sredstva.

Poročilo je končano z navedbo nalog, ki jih bo treba urediti v prihodnjem obdobju.

V. M.

SEJA REPUBLIŠKEGA ODBORA PRI ZZB NOV ZA IZGRADNJO SPOM. DOMA V KUMROVCU

Pospešiti akcijo

Obveščanje in zbiranje denarja za dom borcev in mladine v Kumrovcu je v naši republiki usmerjeno predvsem na poslopje; vse premalo ali skoraj nič pa ne vemo o spominskem parku, ki ga je na slovenskem področju okrog 80 odstotkov.

To je bila bistvena ugotovitev seje republiškega odbora pri ZZB NOV Slovenije za postavitev spominskega doma v Kumrovcu, ki so se je udeležili tudi Lidija Šentjerc, Janko Rudolf in Daniel Lepin.

Najbolje lahko ilustriramo pomen spominskega parka z besedami Lidije Šentjerc in Janka Rudolfa.

Lidija Šentjerc, članica sveta federacije, je bila z drugimi političnimi voditelji Slovenije navzoča pri obisku predsednika Tita v Sloveniji. Kakor je znano, se je predsednik Tito ustavil tudi v Loki in na Trebčah pri Podsedri. Lidija Šentjerc je poudarila, da je predsednik ob obisku teh krajev izrazil željo, da bi bilo treba vse te kraje — povezane z njegovo mladostjo in revolucionarno potjo — vključiti v celotno akcijo za spominski dom v Kumrovcu. Kraje naj bi s cestami povezali tako, da bi bili lahko dostopni vsem obiskovalcem. V zbiralni akciji je torej treba umeti pred očmi tudi ta slovenski predele in ga močnejše nakazati. Akcija glede ceste v teh krajih bo izvedena mimo tega odbora. Moramo pa jo spremljati, je sklenila Lidija Šentjerc.

Predsednik republiškega odbora Janko Rudolf je seznanil odbor, da je bila pri pogovoru s predsednikom Sergejem Kra-

igherjem in inženirjem Andrejem Marincem poudarjena ideja, naj bi republiki Slovenija in Hrvatska sporazumno sprejeli vsaka svoj zakon o izgradnji spominskega doma v Kumrovcu. Vsaka republika bi na svoj način označila celoten kompleks in ob tem opredelila tudi naloge, ki jih mora opraviti. Če bo s tema zakonoma okoliroma vsebinsko to opredeljeno, bo jasno razvidno, da gre za skupno akcijo.

Dalje je bilo ugotovljeno, da gre za nov poudarek v sklopu celotne akcije za spominski dom v Kumrovcu in za razširitev prvotnega koncepta. Slovensko javnost je treba seznaniti, da gre za ureditev širšega območja Kozjanskega in ne zgolj za spominski dom mladine in borcev v Kumrovcu. V tem smislu pa je treba angažirati tudi vsa sredstva javnega obveščanja.

V nadaljevanju seje so predstavniki republiških družbenopolitičnih organizacij in posameznih območij iz Slovenije poročali o dosedanjem poteku akcije. Vse družbenopolitične organizacije so podprle to akcijo — vendar so opozorili, da odziv na terenu ni tak kot je bilo pričakovati. Do sedaj so se pri zbiranju denarja še najbolj uspešno organizirali ZZB NOV, JLA, slovenski pionirji in nekateri delovni kolektivi. Ugotovljeno je bilo tudi, da je v Sloveniji zbrano premalo denarja in da akcija teče prepočasi. Za odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti so člani odbora sprejeli vrsto predlogov, s katerimi naj bi pospešili zbiranje denarja.

ROMAN VERAS

naši delovni uspehi

V Radovljici so ob hotelu Grajski dvor zgradili nov trakt (levo), kjer je tudi zimski bazen in avtomatsko kegljišče. V tem hotelu imajo najbolj izkoriščene prenočitvene zmogljivosti na Gorenjskem. Tu stalno prirejajo IBM tečaje.

Potrebno je še tesnejše sodelovanje z mladino

Z REDNE SKUPŠČINE ZZB NOV OBČINE LJUBLJANA-SIŠKA

V ponedeljek, 12. marca, je bila po dveh letih mandatne dobe redna skupščina ZZB NOV občine Ljubljana-Siška.

Delegati so najprej počastili z enominutnim molkom spomin dvestodevetih članov, ki so umrli v tem kratkem času.

Predsednikove uvodne, klene besede, iz črpnno poročilo občinskega odbora združnja o njegovem in o delu deseterih komisij (za vojaške vojne invalide, za bive politične zapornike, internirance in deportirance, za bive vojne ujetnike, za socialno zdravstvena vprašanja, za stanovanjska vprašanja, za priznavanje posebne delovne dobe, za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij NOB, za zgodovinsko dejavnost, za prošnje in pritožbe ter za vprašanja vseljudske obrambe), a še najbolj izredno živa, vsebinsko polna razprava skupščine zgovorno pričajo o družbeno potrebnem in pomembnem delovanju te občinske organizacije v času silno razgibanih družbeno-ekonomskih procesov in političnih dogajanj doma in v svetu.

Odločno so se zavzeli za ukrepe, ki jih je nakazalo pismo predsednika Tita in izvršnega biroja predsedstva ZK Jugoslavije. Naj zaživi v novi obliki in v polnem smislu geslo: Delu čast in oblast! je izzvenelo iz razprave. Dosledno naj se uresničujejo socialistične zamisli, ideali, za katere smo se borili, krvavili. Nastopili so proti neupravičenemu bogatstvu, proti razslojevanju naše družbe na bogate in revne, proti razpisništvu in proti potrošniški miselnosti ter se zavzeli za bratstvo in enotnost naših narodov na temeljih samoupravnega socializma. Borci si bodo še naprej prizadevali, da se zveza komunistov akcijsko usposobi za odpravljanje vseh pomanjkljivosti, ki zavirajo naš socialistični razvoj, za stabilizacijo našega družbeno ekonomskega življenja in uresničevanje socialističnih načel, vrednot, porojenih v osvobodilnem boju in ljudski revoluciji. Vedno bolj naj odločajo delavci sami o rezultatih svojega dela, ne pa drugi.

Člani organizacije ZZB NOV so sodelovali pri vseh akcijah občinskih družbenopolitičnih organizacij. Uspešno so reševali celo nekatera ključna vprašanja v občini, ki jih druge organizacije niso zmogle, kot je povedal na zboru predsednik skupščine občine Danilo Zbrizaj.

V prihodnje se bodo povezovali še bolj kot doslej z družbenopolitičnimi organizacijami, zlasti še s socialistično zvezo delovnega ljudstva, z zvezo slovenske mladine, s šolami, taborniki in s športnimi organizacijami, ki delajo z mladino, in nanje prenašali moralno-etične vrednote osvobodilnega boja. Prizadevali si bodo, da zberejo čimveč sredstev za zgraditev medrepubliškega doma mladine in zveze borcev v Kumrovcu, zavedajoč se, da imajo napori za postavitev tega doma v rojstnem kraju predsednika Tita izreden moralnopolitični pomen, da s to akcijo poglobljajo, krepijo vezi bratstva in enotnosti naših

narodov, tovarištvo, ljubezen do domovine in mednarodno solidarnost delovnih ljudi.

Predlagali so, da bi bil občinski praznik 22. junija, ko je bilo leta 1941 ustanovljeno v Bernardovi hiši na Vodnikovi cesti glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Na predvečer tega praznika bo večja proslava mladine osnovnih šol Zvonka Runka, Riharda Jakopiča, Hinka Smrekarja in Valentina Vodnika pred spominskim obeležjem na Vodnikovi cesti.

Na praznik Osvobodilne fronte, 27. aprila, bo medšolska razstava likovnih in literarnih del iz tematike osvobodilnega boja. V šolah so objavili nagradni razpis in naloge za tekmovanje. Pokroviteljstvo nad tekmovanjem je prevzela delovna skupnost tovarne Lek. Pred praznikom bodo v Vižmarjih odkrili spominsko ploščo partizanskemu pesniku Tonetu Pipanu.

V maju bodo TVD Partizan v Spodnji Šiški preimenovali v dom narodnega heroja Ljuba Šercerja in dopolnili na njem spominsko obeležje padlim borcem — telovadcem.

Če si bodo priborili sredstva, bodo postavili tudi spominska obeležja v Šentvidu, kjer je bilo v letih 1942—43 zbirališče izgnanih Gorenjcev, ki so jih Nemci selili v Srbijo in na Hrvaško, v bivšem škofjskem dvorcu v Goričanah, kjer so bili v letih 1942/45 nemški zapor in odkoder so zavezne Slovence izganjali v Nemčijo; ter na hiši Albina Novaka v Tacnu, kjer je bila od marca do septembra 1940 pomembna ilegalna grafična tehnika centralnega komiteja komunistične partije Slovenije.

Ker bo letos minilo 30 let od množičnega odhoda mladine iz bivšega Učiteljskega doma v Zibertovi ulici — saj je tedaj odšlo iz doma 96 gojencev-skojcevcv, od katerih je v osvobodilnem boju padlo kar 39 — so borci predlagali, da to obletnico in spomin na to veliko žrtev mladine primerno proslave vse občinske organizacije ZSM — zveze slovenske mladine. O proslavi te obletnice se bodo pogovorili s klubom borcev NOV Kosmač-Klemenc, ki ima patronat nad tem domom, kateri nosi sedaj ime Dom Otona Župančiča. Pripravili pa se bodo tudi na tridesetletnico kočevskega zbora, ustanovnega kongresa ZSM v Kočevski Reki in I. kongresa slovenske protifašistične ženske zveze v Dobrniču ter obiskali te kraje.

Povečali bodo skrb za ostarele, onemogle člane, jim oskrbeli hitro, kakovostno zdravstveno pomoč v bolnišnici dr. Petra Držaja in hkrati dali pobudo, da se zanje v Šiški zgradi primeren dom.

Na pobudo Marjane Drakslarjeve je skupščina poslala pozdravno pismo predsedniku republike Josipu Brozu-Titu.

Na kraju so izvolili nov odbor. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Anton Pernetel-Igor, za podpredsednika so izvolili Marjano Drakslarjevo in Franca Babnika, za sekretarja pa Vinka Miheliča.

MILAN BREZOVAR

iso-span

LESNA INDUSTRIJA — Ljubljanska c. 32 — telefon 77-384 — telex 34525

lip & gled

Kres nad Ljubljano

PRED 30 LETI JE POGORELO TOŠKO ČELO, KI GA JE ZAŽGAL OKUPATOR

Pred tridesetimi leti so italijanski okupatorji in njih domači pomagači na svojstven način slavili svetega Jožefa. V stari Jugoslaviji in Italiji je bil ta dan (19. marec) dela prost praznik (V Italiji je še danes).

Toško čelo je iz ljubljanske smeri prva vas v Polhograjskih Dolomitih. Pred vojno

Pavla Erjavec, Antonovčeva

je vas spadala v občino Sentvid pri Ljubljani, zdaj pa pripada občini Ljubljana-Siška. Vas je raztresena po hribu. Med vojno je bila blizu vasi meja med Nemčijo in Italijo. Na vrhu Toškega čela je bilo pet kmetij: Bitenčeva, Bevcova, Dobnikarjeva, Premočetova in Antonovčeva. Nekoliko niže na pobočju hriba so še kmetije: Prevnikova, Hribovčeva, Kozamernikova in Kraščeva.

Ze od 1942. leta so partizani spali pri vseh hišah. V vas so prihajale partizanske, italijanske, četniške in belogardistične patrulje. Z žico zavarovana državna meja ni zadržala aktivistov OF in partizanskih borcev. V bližini Toškega čela so imeli skrivne prehode prek državne meje, ki je bila zavarovana tudi z minami in bombami.

Ce so partizani v bližini Ljubljane kakšnemu belogardistično naklonjenemu kmetu

pobrali živino, so govedo, ki je pešalo, za nekaj dni puščali pri kmetih na Toškem čelu. Na teh kmetijah so hranili tudi drug material, ki ga niso mogli odnesti ali odpeljati s seboj.

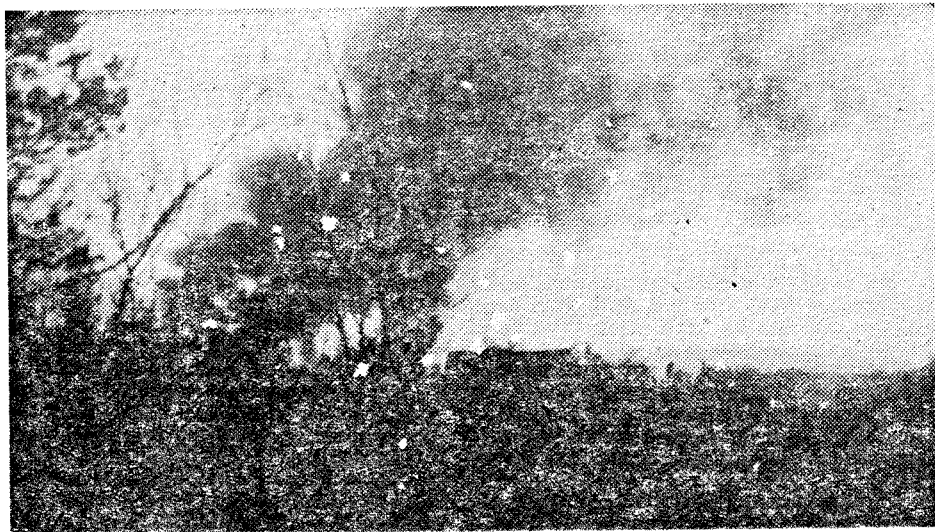
Prvi zločin na Toškem čelu so italijanski vojaki in domači izdajalci izvršili 15. septembra 1942. leta. Tistega dne so pridrveli v vas in opravili na vseh kmetijah temeljito preiskavo. Na Dobnikarjevi kmetiji je živel samo 73-letni gospodar Tone. Leto dni prej mu je umrla žena, s katero nista imela otrok. Prav zaradi tega je bilo v njegovi hiši dovolj prostora. Manjše partizanske enote so večkrat spale v njegovi hiši, v hlevu pa so začasno puščali živino, ki je niso mogli odgnati s seboj.

Usodnega septembrskega dne so Italijani odkrili, da ima Dobnikar v hlevu partizansko živino. Menda so našli tudi orožje. Nihče ne ve, ali so bili to samo posamezni naboji, ki so jih izgubili borci, ko so spali v hiši, ali pa je bilo pri Dobnikarju skrivno skladišče. Ostarelega Toneta so pritisnili ob zid in ga zasliševali. Mož je molčal. Italijani so tedaj zažgali hišo, ki je pogorela do tal. Besni, ker iz Dobnikarja niso mogli izvleči nobenega koristnega podatka, so ga na travniku blizu hiši pobili s koli. Pokopali so ga kar na njivi, po vojni so ga prekopali na pokopališče.

Dobnikarjeva hiša ni bila prva, ki so jo Italijani požgali na Toškem čelu. Junija 1942 so požgali Prevnikovo kmetijo. Istega dne so v bližnjem naselju Peske (zdaj vas Glince pri Ljubljani) požgali še Trampužovo in Peskarjevo hišo.

O partizanskih prehodih čez mejo je poročala tudi nemška policija. Poročilo poveljnika redarstvene policije »Alpenland« z dne 10. marca 1943 o partizanski aktivnosti od 8. do 10. marca 1943 navaja tudi naslednje:

»9. III. 1943 je patrulja obmejne carinske zaščite iz postaje na Sv. Katarini streljala na nekega človeka, ki je pri kilometrskem znaku LW 12.400, približno 6 km zah. jugozah. od Sentvida pri Ljubljani, skušal z italijanske strani odkriti prehod skozi obmejno oviro in bržkone kako mino. Patrulja ga ni mogla zasledovati, čeprav je bil verjetno ranjen, ker so jo z višine med Ravnikom in Toškim čelom obsuli z ognjem iz strojníc. V istem času sta pri kilometrskem znaku LW 13.500 in neznanih vzrokov eksplozirali dve mini...«

Nemški graničarji so iz daljave slikali, kako gori Toško čelo. Ta posnetek je dal vaščanom bivši nemški vojak, po rodu koroški Slovenec

O boju na Toškem čelu govori tudi poročilo Staba divizije »CACCIATORI DELLE ALPI« z dne 12. marca 1943:

»Posebni divizijski bataljon, okrepljen s policijo iz Ljubljane in moštvom MVAC iz Dobrove (italijanski naziv za domače belogardistične enote), je izvedel odločno nočno akcijo v coni Hruševo. Bataljon se je drzno vrnil v razpored komunističnih banditov ter oprt na naselji Šujica-Gabrje zavzel najprej Hruševo, nato pa Gabrje. Komunistični banditi so po ostri borbi, ki je trajala skoro do 11. ure, pobegnili, pred begom pa zažgali cerkev v Gabrju. V istem času se je četa smelih 1. polka pehotne artilerije pojavila na Toškem čelu z namenom, da presejati partizansko poveljstvo, ki se je tam razporedilo. Tudi ta premik je naletel na močan odpor in je bil znatno oviran zaradi številnih min, posejanih po coni. Četa je imela 3 mrtve in 4 ranjene zaradi eksplozije min, pa je kljub temu nadaljevala svojo akcijo in dosegla koto 589 na Toškem čelu. Ker je bila enota v primeri z velikim številom komunističnih banditov, ki so jo obkoljevali, šibkejša, ji je to poveljstvo ukazalo, naj se vrne h garniziji...«

Po kosilu na dan svetega Jožefa, 19. marca 1943. leta, so Italijani in domači izdajalci pridrveli na Toško čelo. Pavla Erjavec, Antonovčeva s Toškega čela se tistega dne takole spominja:

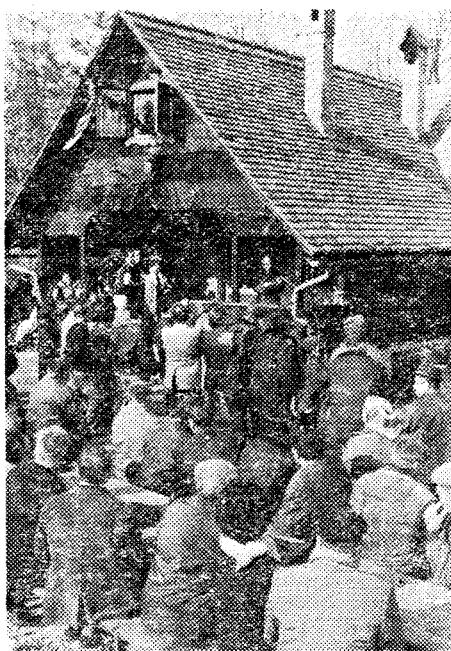
»Na naši kmetiji je bilo devet otrok. Trije bratje so bili na prisilnem delu na Koroškem. Dva dni pred požigom so terenci obvestili moje tri starejše sestre, da bodo Italijani požgali vas in verjetno ljudi odpeljali v internacijo. Partizanska obveščevalna je res odlično delovala. Še danes se čudim, kje so to zvedeli. Sestre so se skrile pri raznih kmetih v Podutiku. Tako smo bili 19. marca 1943 doma samo oče, mati in poleg mene še sestra Rozi.

Italijani so obkolili vas in nato vse vaščane poklicali pred Bitenčevo gostilno. Tam so nas vse skupaj javno zasliševali, kje so partizani, kdo jim pomaga, kje so partizanska skladišča itd. Po zaslišanju, na katerem niso zvedeli ničesar, so ukazali, naj iz Bitenčeve hiše hitro znosimo vse ven, ker jo bodo požgali. Sebe pozneje so povedali, da bodo požgali tudi vse druge hiše. Dovolili so nam, da gremo vsak na svoj dom. Medtem so Italijani in belogardisti že oropali vse hiše. Živina je bila že zunaj. Na vrhu Toškega čela je pet kmetij in tistega popoldneva so vseh petero upepelili. Vzeli so nam konje, govedo in prašiče. Vaščane so odpeljali v vas Dobrovo, kjer so nas spet zasliševali. Čez dva dni so nam dovolili, da gremo gledat pogorišče. Ničesar ni ostalo. Bili smo brez oblek, hrane in orodja za delo.

Ze med vojno smo se vrnili v vas. Zgra-

dili smo barake in s sposojenim orodjem obdelovali zemljo. Živelimo skromno, toda kljub bedi nismo nikdar zavrnili lačnega partizana, ki je šel skozi vas.«

Stab divizije »CACCIATORI DELLE ALPI« je 20. marca 1943 poročal o akciji na Toš-

V soboto popoldne, 17. III. 1973, je bila na Toškem čelu proslava ob 30-letnici italijanske ofenzive na svobodno partizansko ozemlje v Dolomitih in ob 30-letnici požiga Toškega čela. Proslava je bila pred lovsko kočjo na Toškem čelu. Zbranim je govoril Andrej Babnik, nekdanji intendant dolomitskega odreda, v programu je sodelovala tudi litostrojška godba. Proslavo je organiziralo združenje borcev NOV Dravljje-Podutik.

kem čelu. Poročilo pravi, da so italijanske in belogardistične enote požgale »Toško čelo«, navadno prebivališče komunističnih banditov.«

Po vojni so vaščani s pomočjo kreditov obnovili vas. Lovska družina Sentvid je 1966. leta zgradila na Toškem čelu lepo lovsko kočjo, ki jo Ljubljanci radi obiskujejo. Na vrh Toškega čela so pred leti vojaki JLA zgradili cesto.

Foto in tekst: JOŽE VIDIC

fotografija z vprašajem

Tokrat objavljamo fotografijo s partizansko četo v zboru in s slovensko zastavo zgoraj. Fotografija je kompozicijsko zelo lepa, ne vemo pa niti tega, kdo jo je posnel. Prosimo, sporočite nam to, potem pa še: kraj, kjer je fotografija nastala, čas, enoto, ki jo predstavlja ter podatke o tovariših, ki jih boste prepoznali!

PISMO IZ AVSTRIJE

Stalingrad – 30 let pozneje

Kapitulacija 6. nemške armade pred Stalingradom pred 30. leti pomeni preokret v drugi svetovni vojni. Velik politični in zgodovinski pomen bitke pred Stalingradom je bil predvsem v tem, da je propadla vera v nepremagljivost Hitlerjeve vojske. V vrstah stotisočev zajetih nemških vojakov je bilo tudi mnogo Avstrijcev.

Spomini na boje pred Stalingradom v televiziji, na radiu in v časnikih so bolj kot malokateri zgodovinski dogodek zbudili v avstrijski javnosti zanimanje in povzročili mnoge razprave. Le malo jih je še, ki so preživeli stalingrajski pekel. Neonacistični listi so poročali o »junaštvih« nemških vojakov in ob tem poskušali poveljevat nacistično vojsko in hujskati proti Sovjetski zvezi.

Vse to pa ni zaleglo niti pri starejši generaciji, ki je sama preživela strahoto vojne, in tudi ne pri mladini. Pomisleke vredno pa je zadržanje nekdanjih oficirjev Hitlerjeve vojske. Ti še danes nočejo razumeti, da je bil njen poraz neizogiben. Večina jih vztraja pri trditvi, da je k porazu nemške armade privedla napačna osebna Hitlerjeva strategija. Če bi bil Hitler bolj poslušal

previde stratege v nemškem generalnem štabu, pravijo, ne bi bilo nikoli prišlo do tega.

Mnogi preprosti vojaki, ki so jih o tem vprašali, so menili povsem drugače. Oni vidijo korenine poraza v napadu na Sovjetsko zvezo 22. junija 1941 in v vojni, ki sta jo Hitler in nemški monopolni kapital izzvala v svoji objestnosti. Odgovori na vprašnje, kaj smo se naučili od Stalingrada, so bili različni. Segali so od izjav, da je treba storiti vse za ohranitev miru, pa do poziva na lastno odgovornost.

Zelo učinkovito je delovalo razkritje laži, ki je krožila med ljudmi, češ da je Rdeča armada pomorila več nemških vojakov tudi potem, ko so bili v ujetništvu. Neki katoliški duhovnik, ki je sam bil med ujetniki, je namreč izjavil: »Tudi če bi nas bili Rusi zavili v vato, bi se večini ujetnikov ne dalo pomagati, preveč so namreč bili sestradani in okuženi.«

Vsekakor so obsežne razprave o Stalingradu močno prispevale k poudarku nujnosti ohranite miru in opozorile na hude posledice vojne.

JOHANN MÜLLER

Dispanzer, ki mu ni enakega

OBSEŽNO IN PLODNO DELO DISPANZERJA ZA BORCE V MARIBORU — NAJPOGOSTEJŠA SO OBOLENJA DIHAL, SRCA IN ŽIVCEV — POSEBNA ZAHVALA DR. MRAVLJAKU, ZDENKI KOVAČIČ IN TANJI FIŠER

Dispanzer za borce narodnoosvobodilne vojne v Mariboru je ena izmed redkih ustanov, ki uživa posebno priznanje po vsej državi. Pobudo za ustanovitev dispanzerja so dali člani občinskega odbora ZZB NOV Maribor. Ustanovitev so z vsem razumevanjem podprli mariborski zdravstveni dom, komunalni zavod za socialno zavarovanje v Mariboru in mariborska, lenarška, slovensko bistriška ter ormoška občina. (Podatke o delovanju dispanzerja je dal predstojnik ustanove dr. Peter Mravljak).

Dispanzer je začel delovati aprila 1968 v prostorih zdravstvenega doma. Ob ustanovitvi dispanzerja so se dobro zavedali, da so borci NOV posebna skupina zavarovancev s svojimi zdravstvenimi vprašanji. Po tem se skrbno ravna pri vseh nalogah dispanzerja. Imajo stalno zdravstveno nadzorstvo nad borci in sproti spremljajo ter ugotavljajo vse zdravstvene spremembe svojih varovancev ter glede na to ukrepajo.

V območju dispanzerja so razen mariborske občine še deli lenarške, slovenskobistriške in ormoške občine. V Mariboru ima dispanzer delovne ure vsak dan popoldne, v Slovenski Bistrici delajo po dvakrat na mesec popoldne, v Lenartu pa enkrat na mesec dopoldne. Dejavnost dispanzerja za jema tako preventivne (preprečevalne, varovalne) in kurativne (zdravljenjske) naloge. Osrednja dejavnost je preventivna, t. j. zdravstveno varstvo. V ta namen smotrno proučujejo zdravstvene in socialne razmere borcev. Borci se lahko korenito posvetujejo z zdravstvenimi delavci, ki jim pomagajo vsestransko pri zdravstvenem varstvu v okviru samega dispanzerja, ali pa varovance po potrebi napotijo na ustrezne specialistične in laboratorijske preglede. Uredijo pa bolnikom najpotrebnejši način zdravliljskega zdravljenja. Preventivna dejavnost zameja še posvet socialnega delavca ali medicinske sestre z borci, obiske na domu borcev, izdajanje potrdil, ukrepe zdravniške komisije, socialna in medicinska posredovanja in še celo vrsto podobnih nalog.

V svojem prvem obdobju — kmalu bo minilo pet let, odkar deluje dispanzer — so opravili izredno obsežno delo. Tako je bilo med preventivno dejavnostjo v Mariboru 6424 pregledov in 11 611 zdravstvenih storitev (skupaj 18 035), v Lenartu 374 pregledov in 656 storitev, v Slov. Bistrici 857 pregledov in 1522 storitev, v Ormožu 761 pregledov in 816 storitev. V mariborski občini so s smotrnimi zdravniškimi pregledi zajeli 52 odstotkov borcev, v Lenartu 99 odstotkov, v Slov. Bistrici 52 odstotkov in v Ormožu 92 odstotkov.

Najpogostejša so obolenja dihal, precej primerov pa je tudi obolenj srca in ožilja ter živčnih bolezni. Kurativna dejavnost je tudi zelo obsežna. Tako je bilo predlanskim v mariborski občini 4531 kurativnih pregledov, lani pa že 5030. Predlanskim so opravili 1651 storitev, lani pa 2538.

Na zdravstvene razmere seveda močno vpliva starostna sestava borcev. Razumljivo je, da število bolnikov narašča, če je povprečna starost varovancev čedalje večja. Toda značilno je, da med obolelimi borci prevladujejo do 50 let stari.

Pri dispanzerju deluje komisija za topliško in klimatsko zdravljenje. Obravnava predloge, ki zanje poprej dispanzer zbere dokumentacijo. Potem obravnane predloge posredujejo komisiji za zdravstveno varstvo in rekreacijo borcev pri občinskem odboru ZZB NOV Maribor. V zadnjih dveh letih so obravnavali 231 predlogov in jih 195 potrdili. Komisija za zdravstveno varstvo in rekreacijo borcev odloča po svojem pravilniku, tako da upošteva, kakšne dohodke ima borec, ki ga pošljejo na zdravljenje ali okrevanje. Denarja za plačilo zdravliljskih stroškov navadno primanjkuje. Tako je imela komisija v ta namen predlanskim 80 000, lani pa 82 800 din; to so bili prispevki mariborske občinske skupščine in skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Temu dispanzerju doslej še ni enakega ali podobnega, saj je — na žalost — edini v Sloveniji.

V čakalnici dispanzerja je bilo veliko pacientov tistega dne, ko sem bil tam na obisku. Iz pogovora z borci sem prav lahko spoznal, kako dobro se zavedajo pomena in potrebe dispanzerja. Značilno pa je bilo, da me je zaslužen borec prosil, naj bi zapisal, da se borci iskreno zahvaljujejo dr. Mravljaku, medicinski sestri Zdenki Kovačič in socialni delavki Tanji Fišer, ker tako požrtvovalno s pravim človeškim čutom opravljajo plemenito poslanstvo.

DRAGO MIKLAVEC

Medicinci, padli v NOB

Vilka Cenčič

Rodila se je 13. marca 1922 v Selcah nad Škofjo Loko v revni kmečki družini, ki je vsa sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju. V težavnih socialnih razmerah je dovršila klasično gimnazijo. Jeseni 1940 se je vpisala na medicino v Beogradu. Po začetku vojne se je vrnila v Ljubljano in se 1941 vpisala v 2. letnik medicine. Bila je ves čas povezana z OF. Ko je odklonila italijansko ponudbo, naj študira v Rimu, je pobegnila čez mejo domov in takoj začela sodelovati s partizani. Da je imela večjo možnost oddajati partizanom sanitetne potrebe, se je zaposlila v bolnišnici na Golniku. Ko pa je maja 1943 izvedela, da je izdana, je odšla k partizanom. Postala je bolničarka v Prešernovi brigadi. Ko je bila brigada na poti na Notranjsko obkoljena na Žirovskem vrhu, je 2. avgusta 1943 padla.

ŠTEVILNE PRIREDITVE V MESECU MLADOSTI

V jeseniški občini so že naredili spored praznovanj v mesecu mladosti. Tako bodo maja mladi umetniki upodabljajoče umetnosti priredili razstavo svojih del, otroci varstvenih ustanov pa bodo nastopili na prireditvi »Naši najmlajši pred mikrofonom«. Največja prireditve bo množični tek skozi Jesenice. Tekmovalo bo približno tisoč udeležencev. V prostoru občinske skupščine bodo priredili razstavo o Titu, v

gledališču pa kviz z vprašanji o življenjski poti tovariša Tita. Maja bodo tudi številni pohodi po partizanskih poteh, zvrstilo se bo več športnih tekmovanj, po vseh solah pa bodo imeli proslave s kulturnim sporedom. Na področju dejavnosti vseljudskega odpora pa bodo opravili akcijo s preskusom, ali smo pripravljeni. Končna prireditve bo nastop številnih folklornih skupin iz vse države z naslovom »jugoslovanska mladina« (v športnem parku Podmežaklju). Ob tej priložnosti bodo zaslužnim prosvetnim delavcem, mladim kot starejšim, podelili priznanja.

BRANKO BLENKUŠ

TRIDNEVNI IZLET V DACHAU

V Dachauu bodo letos 29. aprila proslavili 40-letnico ustanovitve in hkrati tudi 28-letnico osvoboditve tega zloglasnega nacističnega taborišča. Za tiste nekdane internirane in druge, ki bi se želeli udeležiti te proslave, priredi »Turistična agencija Trans turist« iz Ljubljane tridnevni izlet z avtobusi v München in Dachau.

Cena izleta za osebo je 839 dinarjev. Prijave sprejemajo vse poslovalnice »Trans turist« v Ljubljani, Subičeva 1, v Škofji Loki, Radovljici in na Bledu. Ob prijavi je obvezna akontacija 100 dinarjev, ki se vračuna v stroške potovanja.

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Ceprav so imeli bohinjski in blejski podložniki svoje posebne zahteve in težave, so bile vendar težnje kmetov na drugih, sosednih gospodstvih na splošno enake. Zgled kmetov na področju radovljanskega sodišča je zato spodbudil kaj kmalu tudi podložnike na drugih sodnih področjih — na kamniškem, kranjskem, polhograjskem ... Podložniki v pritožbi škofu omenjajo, da se je kmečki zvezi pridružilo okrog 20 000 »dobrih, pobožnih ljudi«. Poudarek na »dobrih, pobožnih ljudeh« je značilen, saj organizirani kmetje niso hoteli veljati za razbojnike, kakor so jih obtoževali meščani, med upori pa zlasti vse plemstvo, a cerkvena gospoda nikakor ni bila izjema. Duhovščina je upornikom grozila razen s kaznimi na tem svetu še z večnim pogubljenjem po smrti.

Napačno podoba bi si ustvarili o tedanjih razmerah v mestih, če bi mislili, da so bila mesta kot celota nasprotnik ali celo sovražnik podložnih kmetov. V srednjeveških mestih je bilo prav tako precej revnih, nezadovoljnih in zatiranih ljudi. Obogatili so le razmeroma redki trgovci. Zato so imeli uporni kmetje tudi v mestih precej zaveznikov, pa tudi vsaj nekaj celo članov kmečke zveze. Strah pred kmečko zvezo se je širil čedalje bolj, ko se je hkrati širila ter krepila ta kmečka organizacija. Značilen zgled tega strahu je bilo tedaj mesto Kranj; meščani so se resno bali, da bi se s kmeti ne združili sumljivi nezadovoljni mestni prebivalci, zlasti pa rudarji, ki so jih najeli, da so utrjevali mestno obzidje. Ko se je gibanje kmečke zveze tako hitro razširilo, so previdni meščani da je silil kmete, ki so tvorili sol ali žito v Krško ali

poslali kmete domov. To je vsekakor značilno, ker kaže, da so se že tedaj zavedali, da so delavci in kmetje (v tem primeru rudarji in člani kmečke zveze) posebna skupnost ali zavezniki.

Upor na Gorenjskem se ni razširil le zaradi nasprotij med radovljiskimi meščani in kmeti. Blejski in bohinjski podložniki so se upravičeno pritoževali še zaradi izrednih davkov, ki so bili uvedeni zaradi vojne med Avstrijo in Benečani. Združitev v kmečki zvezi jim je pomenila, da bodo poslej plačevali le, kar gre gospodi po stari pravdi. Bili pa so seveda neomajno zvesti cesarju. Menili so, da je le cesar pravičen. Zato so v svoji pritožbi poudarili, da ne bodo plačevali več nobenega drugega davka, razen tistega, ki ga bo zahteval cesar. Toda cesar bi jim naj svoje zahteve poslal v zaprtem pismu, tako da gospoda odloka ne bi prestregla. Gospodi niso prav nič zaupali. Zlasti so se pritoževali proti samovoljnemu upravitelju gospostva, ki si je sam krojil postave ter počenjal s podložniki, karkoli se mu je zljubilo: prisvajal si je srenjska (prastara skupna lastnina) in kmečka zemljišča, določal večjo tlako, izterjeval večje stare in nove dajatve, kratil kmetom stare služnostne pravice (do lova in ribolova) itd.

Strah pred kmečkim uporom je zajel seveda tudi plemstvo, ne le posamezna mesta. Zemljiška gospoda, tudi cerkvena, se je prav tako resno ustrašila. Medtem ko so podložniki gledali z zaupanjem na daljnega »blagorodnega« cerkvenega zemljiškega gospoda freisinskega škofa, ki je imel obsežno posest na Slovenskem, pa je prav tedaj ta škof, Filip, naročil oskrbniku in kaščarju na škofjeloškem gospostvu, naj priskrbita, da bodo grad varovali razen stalnih biričev in jezdecev še izredni oddelki vojaštva. Značilno za škofovo »blagorodnost« je, da je naročil svojima pooblaščenca, naj skrivaj, tako da kmetje tega ne bodo opazili, pripravita grad na obrambo! Škofjeloški grad je bil potem vse obdobje velikega upora zares izredno zavarovan, da bi mu težko prišli do živega celo večji oddelki izurjenih, vojaških napadalcev. Izrednih natežij vojakov je bilo — sto pešcev in šestnajst konjenikov. Konjeniški vojaški oddelki so med kmečkim upori v posameznih bitkah navadno odločali o zmagi, ker se jim kmetje niso postavili po robu z enakimi enotami; kaže, da konjenikov niso nikdar imeli ali da so bili med trumami kmečke vojske le posamezni jezdec, verjetno le

poveljniki. Škofjeloški grad je odločal tudi o usodi upora na ljubljanskem področju. Freisinski škof je dal močnem konjeniški oddelku deželni vojski, ki se je med samim uporom leta 1515 bojevala proti kmečkim upornikom. Tako je tuji fevdalec, ki je polagal temelje stoletnemu potujočvanju Slovencev, prispeval svoj delež tudi neposredno pri zatiranju slovenskega kmečkega upora.

12

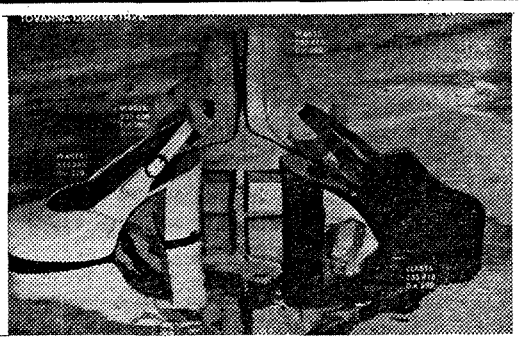
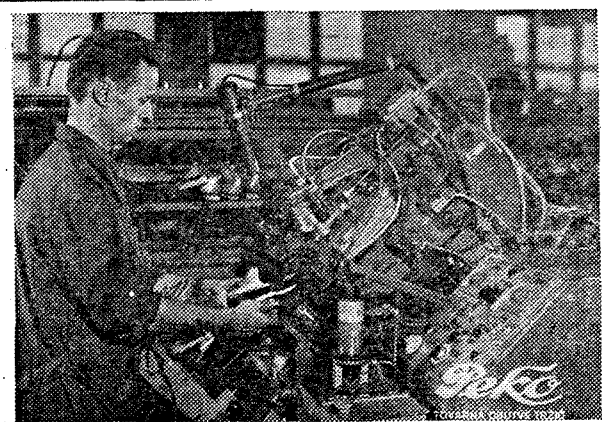
Resna vznemirjenost med gospodo spomladi 1515 in številni ukrepi, ki so jih storili, da bi skušali že v kali zatreti upor, kaže, da se je plemstvo dobro zavedalo velike nevarnosti. Vsekakor je bilo »na tekočem« o kmečkem gibanju. Vendar zgodovinar ugotavlja, da so deželni stanovni slovenskih dežel vsaj sprva presojali upor le kot »kranjsko zadevo; upali so, da se ne bo razširil na druge dežele.

Po vsem tem, kakršne skrbi je imelo plemstvo in da so se zastopniki deželnih stanov notranjeavstrijskih dežel večkrat posvetovali ter se shajali na daljših zasedanjih v raznih krajih, bi smeli sklepati, da upornost kmetov dotlej ni bila kakšna nova posebnost, marveč, da je gospoda morala dobro vedeti, kaj utegne pomeniti upor podložnikov. Ni mogoče verjeti, da so se deželni stanovi tedaj prvič v zgodovini tlačanstva pri nas začeli posvetovati, kako bi naj kar najbolj učinkovito krotili podložnike, jih strahovali in jim enkrat za vselej izbili upornost iz glav. To pa nas privede do sklepa, da je bilo med gospodo in podložniki trajno »vojno stanje«, že od tedaj, ko se je prvič pokazala upornost potlačenih kmetov. Kaže, da je zemljiška gospoda obsojala kot upor ali vsaj kršitev pokorščine, če so se podložniki pritoževali nad njo cesarju. Številni fevdalci, če ne celo vsi, so imeli kosmato vest — prav nič niso bili tankovestni do podložnikov, zlasti še, ker je bila tudi skoraj vsa sodna oblast v njihovih rokah.

Tako vidimo, da se je hkrati, ko so se kmetje združevali v svoji zvezi, začela posebej povezovali tudi vladajoča gospoda. Zakaj pa so se posvetovali deželni stanovi v skrbah pred upornostjo kmetov? Pač zato, da bi se podpirali z vojaštvom!

(Se nadaljuje)

Nagradna križanka PEKO št. 56

Nagradni kupon 56

Priimek in ime

poklic

točen naslov

Razpis nagradne križanke

Tovarna obutve »Peko« iz Tržiča se nam tokrat predstavlja s svojim proizvodnim programom. Sedemdeset let poteka, odkar tovarna obuva staro in mlado, ženski in moški svet. Tudi prek meja naše domovine prodajo nič koliko svojih izdelkov. Pa kaj bi naštevali — saj morda ni Slovenca ne Slovenke, ki bi vsaj enkrat ne nosil »Peko« čevljev. Marljivemu delovnemu kolektivu iz Tržiča ob tako

visokem jubileju iskreno čestitamo in želimo, da bi vsak njihov delovni napor obrodil bogat sad.

Vas, reševalci, pa prosimo, da nam rešitev pošljete do 2. aprila 1973, čez tri dni pa bomo v 14. številki objavili imena izžrebanih, ki prejmejo vsak po eno knjigo založbe »Borec« iz Ljubljane.

Uredništvo in uprava

OGLED ZBIRK »SLOVENIJA V REVOLUCIJI«, »PRIPOVED O VELIKEM ČASU« IN »NOB NA GORENJSKEM«

V Gorenjskem muzeju

Skozi okna stavbe na Tavčarjevi 43 v Kranju sem opazoval spomenik velika duha, Franceta Prešerna. Zdelo se mi je, da bi rad prisluhnil besedam igralcev v gledališču, po njem imenovanem, in pogovorom obiskovalcev v muzeju pa pripovedi o prešernovcih, borihih brigadah, ki si je po njem nadela ime.

Odpri sem velika polkrožna vrata in vstopil v ta kulturni hram, Gorenjski muzej imenovan, da si ogledam zbirke »Slovenka v revoluciji« in »Gorenjska v NOB« ter razstavo »Pripoved o Velikem času«.

»Obleciiva si plašče,« mi je dejal kustos Franci Benedik, preden sva šla v razstavne prostore. »Ker v sobah nimamo centralne kurjave, nam vlaga večkrat poškoduje fotografije, čeprav so kasirane na aluminijastih ploščah,« in mi pokazal snop panojev ob omari.

Mimo zbirke orožja, v kateri so puške različnih porekel, mitraljezi in minometi, sva se po stopnicah spustila v pritličje. Na hodničnih oknih sem videl diapozitive. »Naš muzej ima veliko gradiva, ki pa zanj nimamo dovolj prostora, da bi ga lahko razstavili,« mi je pričel razlagati Franci, »zato smo izkoristili tudi okna na hodnikih in v sobah, da bi bilo na ogled čim več dokumentov.«

Slovenka v revoluciji

Obrnil je ključ v vratih, odprla so se in pogled mi je zajadral po številnih ženskih portretih. »Zbirka je na ogled obiskovalcem že četrto leto. Ob razstavi v Dobrniču, ki so jo pripravili ob obletnici ustanovitve SPZZ v tem kraju, so pričeli razmišljati, da bi v posebnem muzeju prikazali borbo Slovenke za enakopravnost, emancipacijo in njeno sodelovanje v NOB in revoluciji,« me je počul prijazni sogovornik.

Fotografija in beseda nas vodita od Avstro-Ogrske, prek stare Jugoslavije do njenega razpada.

Slika za sliko mi je odkrivala srce in dušo slovenske žene in dekleta, ki sta z neizmerno vero v zmago stopili moškemu ob stran.

Naša žena je spoznala nečloveško ravnanje v taboriščih Evrope, bila ponižana in zasramovana. Klonila ni. Kri Hudočivske Mete je bila v njej in zadela si je puško na ramo in sledila očetu in bratu v gozd, na pot k rdeči zarji. Obveščale so borce v gozdovih in aktiviste v okupiranih mestih o zmagah doma in po svetu in v skrivnih tiskarnah s črnim in tiskarsko barvo izpovedovale svojo vero v lepšo prihodnost. Nekatere so ostale doma, a so delale, šivale in pletle, obdelovale polja, pripravljale mitinge in snoval ljudsko oblast.

»Kakor lahko vidite, z višjo kustodijo Miro Mihevc in oblikovalcem Lojzeta Gostišom nismo prikazali sodelovanja žensk ločeno od političnega in vojnega dogajanja v letih 1941–1945, ampak smo v sredino sob postavili panoje, kjer so prikazani osrednji dogodki tiste dobe, na stenah pa delež žena,« je dopolnil razlago tovariš Benedik.

Vrnila sva se na hodnik, kjer postavljajo periodične razstave

Pripoved o velikem času

»Za mladino, ki obiskuje zbirke NOB v slovenskih muzejih,« je povzel besedo Franci, »so le te največkrat preobsežne in preveč strokovne, da bi jih lahko v celoti došli. Menim, da je ta razstava dovolj bogat prikaz NOB za učenca. Velike označevalne fotografije, zanimivi ilustrativni posnetki in bogati teksti pritegnejo mlade in jih popeljejo v Pomlad 41, seznanijo z Dolgo potjo trpljenja, prepričajo o Legendi, ki je stvarnost, pouče, da v gozdovih so se rodili junaki in Padle junake so zamenjali novi borci. Nato se odpre pred nami bogata knjiga, ki pripoveduje o življenju Ob tabornem ognju, Tovarištvu v boju, Partizanskih tiskarnah, neustrašnih Partizanskih KURIRJIH, o Veselem vetru, ki je vel med borci, Najmlajših borihih in Naši vasi, ki jih je hranila in varovala in zadnja tema pod naslovom Svoboden ljubim le svobodno zemljo.

Štirje veliki panoji opozarjajo na najpomembnejše dogodke v letih 1941–1945, v vitrinah pa so razstavljeni pionirski in mladinski listi in učbeniki, ki so jih uporabljali v partizanskih šolah. »Pričakujemo, da si bo to razstavo ogledalo v II. poletju več šolarjev; zbirko pa bomo verjetno prenesli tudi v nekatere šole,« je dodal tov. Benedik.

NOB na Gorenjskem

Sedem sob v prvem nadstropju je ponudilo svoje stene zbirki »NOB na Gorenjskem«. Pomudimo se v prvi. Na Gorenjskem so bile že v stari Jugoslaviji številne tovarne, kjer je bilo močno razvito delavsko gibanje pod vodstvom KP. Tudi leto 1941 ima domovinsko pravico v tej sobi. leto okupacije Gorenjske, okupatorjevih odredb in leto ustanavljanja prvih partizanskih enot. Z Dražgošami, I. in II. grupo odredov, nas seznanja gradivo, razstavljeno v naslednji sobi. O aretacijah, izgonih, internacijah, streljanju talcev, požganih vaseh in domovih je zapustil okupator obilo gradiva, ki si ga lahko ogledamo v tretji sobi in v naslednjih prostorih. Ilegalne tiskarne, tehnike, radijske postaje so vlivale moč in utrjevale prepričanje o zmagi. Veliko jih je bilo po gorenjskih gozdovih, kotanjah in jamah in o njih nam pripovedujejo fotografije, sheme, pisani in razmnoževalni stroji, radioaparati. Grape in tesni, votline in kotanje so skrivale v sebi bolnišnice, kjer so se zdravili borci. O domovini in revoluciji zvestih zdravniških govorci instrumentarij iz partizanskih bolnišnic in ambulant.

Enote so se širile, Prešernovci so krenili na zmagoslavni pohod na Dolenjsko, partizansko orožje je pelo forte in kurirji so prenašali po temasnih gozdovih in strmih poteh vesti o bližajoči se svobodi. V vaseh in naseljih so ustanovljali NOO, aktivne družbeno-političnih organizacij. Bližal se je... maj 1945, zmaga, svoboda, navdušeni pozdravi zmagovalcem.

»Gradivo zbiramo s pomočjo občinskih ZBZ NOV na Gorenjskem in s tem nimamo večjih težav, čeprav so predmeti nekaterim nadse pri srcu,« je sklenil tovariš Benedik.

STANE JESENOVEC

Bogata zbirka spominov iz NOB

Pred menoj sta dva pionirska odredna lista — lepo ogledalo dveh osemletk. To sta lista odreda Gorjanskega bataljona iz Grma v Novem mestu in osemletke Vas-Fara ob Kolpi. Oba lista sta posvetila svojo vsebino osemdesetletnici tovariša Tita in trideseti obletnici pionirskih odredov, pionirji iz Vasi pa so počastili tudi tridesetletnico boja v Taborski steni.

Uredništvu sestavljajo pionirji sami in delajo ob sodelovanju mentorjev, prosvetnih delavcev. V teh slavnostnih številkah so objavili številne sestavke o dogodkih, ki se jih spominjajo sorodniki, starši, bratje in sestre pionirjev. V novomeškem listu je objavljen tudi pogovor mladih časnikarjev z nekaterimi vzgojitelji na šoli. Tako je list res bogata zbirka spominov iz narodnoosvobodil-

ne vojne. Pionirji ob Kolpi so pripravili pravo razpravo o razvoju pionirske organizacije v Kolpski dolini od leta 1942 do 1972. V številki najdemo tudi zanimive podatke o delovanju partizanskih šol na področju od Osilnice pa do Banja Loke.

Prav bi bilo, če bi se tudi odbori ZB NOV pozanimali za dejavnost naših pionirjev in njihovih mentorjev na šolah ter jim pomagali z nasveti in napotki. Pionirski odred na Vasi-Fari je prav zaradi te razprave prejel republiško nagrado. Mislim pa, da bi tudi Pionirski odred v Novem mestu na Grmu zaslužil vsaj pohvalo borčevske organizacije. Še enkrat: bilo bi prav, da bi združenja borcev NOV s svojimi komisijami našla povezavo s pionirskimi odredi!

MARJAN TRATAR — UČO

KUROSAWA O NAŠIH VOJNIH FILMIH

Režiser slavnega »Rašomona«, ki je te dni bival pri nas, je med drugim izjavil:

— Vi v Jugoslaviji niti ne sanjate, kako vas mi cenimo, predvsem zaradi tradicionalne svobodoljubnosti in poguma... Vaši vojni filmi so na Japonskem sila popularni. Dodal bi le nekaj. Kadar se dela vojni film, se mora streljati v gledalca. Prikazati je treba vojne grozote, da bi v gledalca dosegli prave reakcije; treba je vzbuditi človekoljubje, ne pa da je akcija posneta zaradi zabave, ki v takih filmih nič ne pomeni.

MARKSISTIČNE KNJIGE PO PISMU

Naklada marksističnih knjig se je po pismu povečala za nekaj sto tisoč primerkov. Leta 1969 je bilo, na primer, izdanih vsega skupaj 16 marksističnih knjig v nakladi 37.000 primerkov, medtem ko so istega leta verske knjige dosegle naklado 1,5 milijonov primerkov.

TITOVA DELA V BOLGARŠČINI

Založniška hiša »Bratstvo« iz Niša namerava izdati iz Titovih del pet publikacij govorov in člankov v bolgarskem jeziku. Prva izmed imenovanih publikacij pod naslovom »Tito o nacionalnem vprašanju« se je pravkar pojavila v knjigarnah. »Tito o samoupravljanju«, »Tito o odnosih v mednarodnem delavskem gibanju«, »Tito o načelih zunanje politike Jugoslavije in neuvrščenosti ter »Tito o vlogi partije in izgradnji socializma« pa bodo naslednja dela, ki jih bo predstavila založniška hiša »Bratstvo«.

BIOGRAFIJA JOSEFA SCHULTZA V OBERHAUSNU

Žirija za izbor filmov za mednarodne festivale je odločila, da bo poslala na 19. mednarodni festival dokumentarnega in kratkometražnega filma v Oberhausnu med drugim tudi film Predraga Golubovića »Biografija Josefa Schultza«.

ŠE O »FILIPU NA KONJU«

O humoristični seriji Vase Popovića na temo narodnoosvobodilnega boja »Filip na konju« smo že pisali. Ekipa filma poroča, da so na vojvodinskih terenih že posneli scene, ki so se v resnici odigravale med drugo svetovno vojno na srem-ski fronti. Drugače se je Vasa Popović televizijskim gledalcem doslej predstavil že kot avtor vrste humorističnih serij, od katerih je najbolj znana »Pri sodniku za prekrške«.

Na fotografiji: Mlada beogradska igralka Nadežda Mirković, ki igra v novi televizijski nadaljevalni »Filip na konju« partizanko Ano.

beleške

NAGRADI 4. JULA ZA FILMSKO UMETNOST

Milan Ljubić za »Veseli veter«

V uredništvu borčevskega glasila »4. jul« so na slovesni seji izročili nagrade filmskima ustvarjalcema za filma z vsebino o narodnoosvobodilni vojni. S tema filmoma sta avtorja tekmovala na letošnjem, že dvajsetem festivalu jugoslovanskih kratkih in dokumentarnih filmov v Beogradu.

Nagrade so prisodili režiserjema za naslednja filma: Milanu Ljubiću za film »Veseli veter« (»Viba film«, Ljubljana) in Mihajlu Sekuliću za film »Za uspomenu« (V spomin) (»Zastava film«, Beograd). Utemeljitev podelitve nagrad je prebral predsednik žirije Veljko Kovačević. Izrazil je veliko veselje žirije, da je bilo na festivalu več filmov, ki so obravnavali narodnoosvobodilno vojno in revolucijo, del mladih filmskih ustvarjalcev. Kovačević pa je hkrati obžaloval, da po festivalskih določilih pri slovesni izročitvi nagrad ne omenjajo tudi nagrajencev nagrade »4. jul«, ki

edine spodbujajo ustvarjanje filmov za gojitev revolucionarnih tradicij in jih tako prenašajo na sedanji mladi rod.

Direktor in glavni urednik »4. jul« Milorad Vukadinović je ob tej priložnosti s posebnim veseljem poudaril, da sta letos nagrado »4. jul« prejela mlada filmska ustvarjalca, ki se ne moreta spominjati narodnoosvobodilne vojne, ker sta premlada, a sta s svojim ustvarjalnim iskanjem in nemirom ustvarila svojo podobo revolucije ter odkrila njena prava sporočila.

Tradicionalne slovesnosti ob izročitvi nagrad »4. jul« so se udeležili med drugimi gosti tudi: član zveznega odbora ZBZ NOV Jugoslavije Andra Milanović, član republiškega odbora SR Srbije Čeda Djurdjević, sekretar mestnega odbora Beograd Slobodan Emreko- vić, direktor »Zastava filma«, zastopnik politične uprave JLA itd.

Poleg predavanj na prej omenjeno temo so v vseh občinah — razen v Laškem, Metliki in Logatcu, medtem ko za Črnomelj ni podatkov — imeli še razna dodatna predavanja — največ o varnostni problematiki, ki jih je pripravil in marsikje tudi sam predaval republiški podsekretar za notranje zadeve Egon Conradi —, potem vaje, predvsem v streljanju, pa tekmovanja in podobno. Tako je bilo na akcijah iz dopolnilnega programa, ki so jih načrtovali občinski odbori ZRVS, v Ormožu kar 2014 udeležencev, čeprav je rezervnih starešin le 295, v Ptuj 6405, v Celju 6850 udeležencev, v Novem mestu 4753 itd. Skupaj je bilo v letu 1972 pri dopolnilnem pouku v Sloveniji okoli 67.000 udeležencev, oziroma skoraj polovico več kot leto poprej, čeprav je udeležba prostovoljna. Značilno je, da so največjo udeležbo dosegli prav v večjih mestnih organizacijah, v Celju, Novem mestu, Kopru, Novi Gorici, v ljubljanski organizaciji Vič-Rudnik itd., kar prepričljivo dokazuje, da je tudi v mestih moč uspešno delovati, če le zna vodstvo pravilno oceniti razmere in pripravljati take akcije, ki so za člane obvezne — strelske vaje ipd.

Nadvse praktična in uspešna oblika preverjanja na razne načine pridobljenega znanja so **orientacijsko-taktični pohodi**, ki so bili lani — in enako bo letos — obvezni za vse rezervne oficirje do 50. leta in podoficirje do 45. leta starosti; udeležilo se jih je 82 odstotkov RVS, kar je zelo visok odstotek udeležbe, čeprav se v tej številki skriva tudi precej starejših rezervnih starešin, ki jim na pohod ne bi bilo treba priti, medtem ko je bilo mlajših v odstotkih nekoliko manj, kot pa bi jih moralo biti. Tako npr. je bila udeležba v primerjavi s številom obveznikov v Trbovljah kar 137 odstotkov, v Ajdovščini 129 odstotkov, na Jesenicah 123 odstotkov, v Ormožu 111 odstotkov itd., medtem ko je bila najnižja v Brežicah in Ilirski Bistrici z 51 odstotki. Pohodno je, da k tem pohodom vse bolj pritegujejo tudi mladino in ekipe specializiranih organizacij, prirejajo pa tudi tovariška srečanja rezervnih starešin.

Poleg omenjenih pohodov so v večini občin imeli nato še občinska orientacijsko-taktična tekmovanja, septembra pa je bilo na Igu republiško tekmovanje, ki se ga je udeležilo 53 občinskih tričlanskih ekip.

Nekakšna krona strokovnemu usposabljanju pa so bili kajpak na koncu leta **izpiti**, ki so jih doslej izvedli že povsod razen v Radovljici, iz Črnomlja pa nimamo podatkov. V Sloveniji so klicali na izpite 27.510 rezervnih starešin, opravljat pa jih je prišlo 25.020 starešin ali 91 odstotkov. Največjo udeležbo so zabeležili v Ormožu (151 odstotkov), Cerknici (107 odstotkov), Škofji Loki (103 odstotke), kjer so poleg obveznikov prišli na izpite tudi mnogi starejši. Zelo visoka udeležba je bila še v Sežani (99 odstotkov), Grosupljem (97 odstotkov), Ravnah na Koroškem (98 odstotkov), Novem mestu (98 odstotkov), na Viču (97 odstotkov) itd., najslabša pa je bila v Kranju (70 odstotkov), Celju (71 odstotkov), Ribnici (72 odstotkov), Šentjurju (72 odstotkov) in Žalcu (72 odstotkov).

Rezultati, doseženi pri idejnopolitični vzgoji in splošnem vojaškem usposabljanju rezervnih starešin v lanskem letu, so vsekakor zelo dobri in v primerjavi z letom poprej, letom 1971, kažejo, da se delo s starešinami vse bolj usmerja na praktično delo na terenu ter z obveznih akcij na individualno delo in dopolnilni pouk.

M. U.

Šolanje miličnikov-kadetov

Je že tako, da ljudi v nekaterih poklicih, pa čeprav so le-ti družbeno močno izpostavljeni, premalo poznamo. Vemo na primer, da so osnovne naloge milice, ki je sestavni del službe javne varnosti, varovanje življenja in osebne varnosti ljudi ter premoženja, preprečevanje in odkrivanje kaznivih dejanj ter odkrivanje in prijemanje storilcev kaznivih dejanj, vzdrževanje javnega reda in miru, urejanje in nadziranje prometa na javnih cestah ter kontrola potniškega prometa čez državno mejo.

Nobenega dvoma ni, da lahko te naloge učinkovito, hitro in zakonito opravljajo le strokovno sposobni, moralno trdni, politično razgledani in tehnično usposobljeni delavci milice. Prav zaradi tega sta vzgoja in izobraževanje delavcev milice zelo pomembna. Osnovno strokovno znanje daje delavcem milice šolski center. V njegovi sestavi sta dve šoli: šola za miličnike, v katero sprejemajo pripravnike za miličnike, in šola za miličnike — kadete.

V šolo za miličnike — kadete sprejemajo mladince, ki so uspešno končali osemletno osnovno šolo in niso starejši od 17 let. V šolskem letu 1973/74 bodo sprejeli 200 kadetov, kar pomeni, da bodo povečali vpis za četrtino. Povečanje števila učencev nakazuje kadrovske potrebe na terenu, obenem pa je to prvi korak k povečanju zmogljivosti šole in prve priprave na prehod od tri na štiriletno šolanje.

Kandidati, ki izpolnjujejo vse pogoje v razpisu, so poklicani na zdravniški pregled in sprejemni izpit, ki obsega preizkus znanja iz slovenščine, preizkus telesne zmogljivosti in psihološko testiranje.

Šolanje traja tri leta po predpisih, ki veljajo za srednje šole. Absolventom je priznana srednja strokovna izobrazba. Omeniti velja, da so kadeti, ki uspešno končajo triletno šolanje, oproščeni služenja vojaškega roka.

Šola ima šolske prostore in internat v Tacnu pri Ljubljani. Velik poudarek dajejo tehničnemu znanju učencev. Tako se vsi kadeti že v 1. razredu naučijo fotografirati in ravnati z napravami za zveze (telefon, teleprinter, radijske postaje). V 2. razredu se naučijo smučati na 10-dnevnem smučarskem tečaju, plavanja in reševanja iz vode pa se v pokritem šolskem bazenu učijo ves čas šolanja. Vsi kadeti se naučijo voziti moped, motorno kolo in osebni avtomobil. Vozniške izpite za A in B kategorijo opravljajo v 3. razredu. Ves čas šolanja se učijo streljati ter samooprambo in druge borilne spretnosti.

Seveda bi veljalo napisati marsikaj o iz-

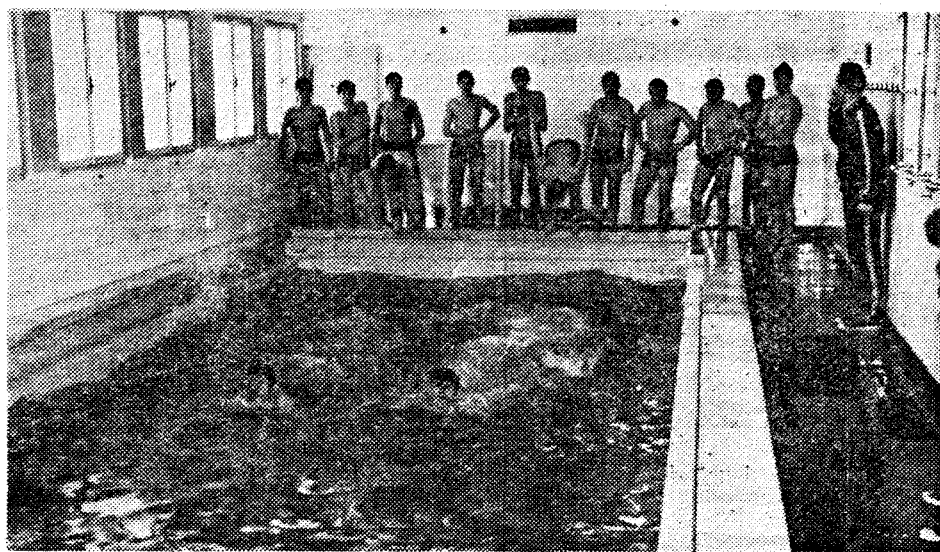
MARIBOR

DRUŽABNI VEČER ZA ČLANE ZRVS

Krajevna organizacija ZRVS Pobrežje Maribor je priredila za svoje člane družabni večer, nanj pa so povabili tudi njihove žene. Na večeru, ki je bil v avli osnovne šole Draga Kobala, je govoril njihov predsednik STEFAN KEK. Ko jih je pozdravil, je hkrati opozoril, da bi se morali v taki obliki še večkrat srečati, saj se tako rezervni starešine med seboj ne le spoznava, ampak se tudi povezujejo ter tako na kar najneposrednejši način razpravljajo o svojih dejavnostih s temeljno željo, kako bi jo še bolj poživili. Predsednik je potem še posebej pozdravil žene rezervnih starešin, želeč jim vse najboljše ob njihovem prazniku. Vsaka tovarišica je prejela rdeč nagelj s čestitko v znak iskrenega spoštovanja.

Primer krajevne organizacije ZRVS Pobrežje iz Maribora je prav gotovo zelo pohvalen, pridružile pa naj bi se mu še druge organizacije ZRVS v občini Maribor.

D. MIKLAVEC

Miličniki kadeti pri pouku v šolskem bazenu — v Tacnu

venšolskih dejavnostih miličnikov — kadetov pa tudi o tem, da šola še vedno nima primernih prostorov za izvajanje športno-rekreacijskih dejavnosti. Toda nov objekt za te oblike dejavnosti bodo začeli graditi v prvi polovici letošnjega leta.

Učenci živijo med šolanjem v šoli oziroma v sodobno urejenem internatu. Kadeti imajo vso oskrbo brezplačno: prehrano, stanovanje, učila, učne pripomočke, uniformo, perilo in obutev. Vsak mesec dobijo tudi denarni znesek za manjše osebne potrebe in prevoze domov.

Po uspešno končanem šolanju so absolventi šole sprejeti v delovno razmerje in razporejeni na delovna mesta na postaji mili-

ce s splošnim delovnim področjem. Po letu dni pa so lahko razporejeni na postaje milice s posebnim delovnim področjem (postaja prometne, mejne, železniške, pomorske in letalske milice).

Absolventi, ki so nadarjeni in izredno prizadeti pri delu na postaji milice, lahko nadaljujejo šolanje na ustreznih višjih in visokih šolah.

Ob koncu bi lahko poudarili, da bi smeli pričakovati večjo tovrstno poklicno usmerjenost na osnovnih šolah, predvsem pa bi morali mlade pogostejše seznanjati z delom in življenjem tistih, ki bedijo nad človeškimi slabostmi.

S. T.

Civilna zaščita in obrambna vzgoja

V okviru programov za splošni ljudski odpor v radovljiški občini je bilo v preteklem letu več pomembnih akcij, ki sta jih pripravila upravni organ občinske skupščine in štab civilne zaščite. Pri realizaciji programa so sodelovali tudi občinski odbor ZRVS, občinski odbor Rdečega križa in občinska gasilska zveza.

Usposabljanje pripadnikov ekip in enot civilne zaščite je bilo množično in na primerni kvalitetni ravni. Izreden je bil 80-urni tečaj za vse vodje ekip prve pomoči ter dva 20-urna tečaja za člane teh ekip. Tečaji so bili namenjeni za pripadnike CZ, ki so bili naknadno razporejeni v svoje enote.

Strokovne tečaje za usposabljanje so opravili tudi pripadniki enot požarne varnosti in tehnične zaščite.

Medtem ko so svoje znanje prve pomoči pripadniki teh enot pokazali na bazenskih tekmovanjih na Bledu, v Bohinju in v Radovljici, so člani enot protipožarne varnosti in tehnične zaščite opravili praktične in teoretične izpite.

Med 70 ekipami prve pomoči se je najbolj izkazala ekipa Kemične tovarne Podnart pred ekipo Iskre iz Lipnice in Verige iz Lesc. Vse 3 so sodelovale tudi na republiškem tekmovanju. Izjemno so se na izpitih odrezali lani pripadniki ekip požarne varnosti in tehnične zaščite.

Okoli 2000 obveznikov CZ je opravilo izpite iz predpisanega gradiva, objavljene ga v reviji Naša obramba — v večini zelo zadovoljivo. Posebno priznanje zaslužijo

starejši občani in občanke iz vaških naselij, ki so nadvse odgovorno opravili svojo dolžnost.

Lep uspeh v opravljanju svojih nalog so pokazali tudi pripadniki centra za opazovanje, obveščanje in alarmiranje, ki so sodelovali na več republiških in občinskih vajah.

Po oceni občinskega štaba CZ so dočela izpolniti postavljene naloge tudi enote CZ tovarne Plamen iz Kroke, Elan Begunje in Sukno Zapuže, ki so sodelovale v skupnih vajah skupaj z občinsko partizansko enoto in odbori SLO v teh krajih.

V organiziranosti in usposabljanju enot CZ prednjačijo zlasti manjše in odročnejše krajevne skupnosti, manj prizadevanja na tem področju pa so pokazale KS večjih občinskih centrov, čeprav so njihove možnosti precej ugodnejše.

Na področju obrambne vzgoje za ne-rasporejeno prebivalstvo je bil že v prejšnjih letih izveden celotni program predavanja, zato so lani občasno prekinili s to obliko vzgoje. Visoko število naročnikov na reviji Naša obramba in Obramba in zaščita ter na TV-15, ki sodi med najvišje v Sloveniji, pa dokazuje, da so bili občani lahko na tekočem tudi z najnovejšimi podatki obrambne vzgoje. Letos bodo v ta namen poleg predavanj prikazali film »Krajevna skupnost in SLO« in še dva poučna filma. Iste filme bodo prikazali na pouku obrambne vzgoje za izvenšolsko mladino na vsakoletnem taborjenju in na poklicnih šolah.

J. R.

telegrami

KOPER: Na obali so se domenili, da bodo po predavanjih za rezervne starešine pričeli zbirati prostovoljne prispevke za spominski dom borcev in mladine v Kumrovcu in je akcija zdaj že v polnem teku. Člani osnovnih organizacij RVS Smarje, Hrvatin, Ankaran in Gračiče so oddali prispevek že stodoletno, Olmo 98 odst., Dekani 95 odst., Portorož 80 odst., in Izola 75 odst. Med posamezniki sta rezervni major Miroslav Dovečar iz Kopra in vodnik Edvard Ceglar iz Izole prispevala po 100 dinarjev, trinajst rezervnih starešin pa je prispevalo od 50 do 80 din. Tako so iz Kopra poslali na zbirni račun 6.000 din.

IDRIJA: Občinski odbor ZRVS je v načrtu dela za svojo organizacijo v prvi polovici leta 1973 določil, da bodo morali ustanoviti aktivne RVS v krajevnih skupnostih, delovnih organizacijah in šolah ter jim določiti konkretne naloge. Razčlenili bodo tudi dejansko stanje v združenjih in ugotovili aktivnost članov v drugih družbenopolitičnih organizacijah, društvi in specializiranih organizacijah, hkrati pa kot organizacija krepili povezavo in sodelovanje z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami. Aprila bodo imeli predavanje — seminar na temo Oblike protidiverzantskega boja, v maju in juniju pa orientacijsko-taktične pohode.

LJUBLJANA VIČ-RUDNIK: V letu 1972 sta osnovni organizaciji RVS Malči Belič in Milan Cestnik s pomočjo občinskega odbora ZRVS ustanovili strelsko družino »Bratov Gregorič« na osnovni šoli Vič. Družina je že zelo delavna in ima več kot 100 članov. Osnovni organizaciji sta ji podarili vsaka po dve zračni puški, občinski odbor pa MK puško. Zdaj že tečejo priprave za ustanovitev strelske družine pri Inštitutu za elektroniko in vakuumsko tehniko. Pobudo za ustanovitev je dal aktiv rezervnih starešin tega inštituta.

LJUBLJANA VIČ-RUDNIK: Občinski odbor ZRVS je za svojih 13 osnovnih organizacij pripravil delovni načrt za letošnje leto. Februarja so začeli s predavanjem na temo o družbeni samostojnosti, ta mesec in priložnosti pa bodo obdelali temo o protidiverzantskem boju, ki je hkrati tudi že del priprav na orientacijsko-taktične pohode, priprave nanje pa se bodo nadaljevale tudi še v maju, medtem ko jih bodo izvedli maja in junija in bodo pohodi združeni z izpiti. Septembra in oktobra bodo organizirali streljanje za vse obveznike in tudi za vse druge starešine. Na streljanje pa bodo povabili tudi mladino in predstavnike družbenopolitičnih organizacij.

ŽIČNA

TOVARNA ŽIČNIH IZDELKOV
CELJE, Ipavčeva ulica 20

Pocinkano in plastificirano žično platno;
vibracijska in druga sita iz črne, pocinkane, patentirane, rjeodporne, kislinoodporne in ognjeodporne žice;
transportni trakovi iz vseh vrst žice za vse panoge industrije;
»Ideal« vzmetni vložki;
»val« vzmeti;
peresni trak; pohištvne vzmeti; šarnirji in sponke za pohištvno vzmetenje; varjene armaturne mreže; žične košare za regulacijo rek in zaščito cest.

NA MNOGA ZDRAVA LETA!

Zasluzna aktivistka Zora Jelina-Marija, te dni obhaja svojo 70-letnico na Liških Ravnah. Poznajo jo številni borci in aktivisti, ki so se bojevali na zahodni strani Soče in v Slovenski Benečiji. Bila je odločna, izredno pogumna aktivistka. Njen dom je bil med osvobodilnim bojem vselej odprt borem in aktivnostom, kurirjem, ranjencem... Tam se je tudi osem dni zdravil ameriški pilot Leroy Johnson, ki se je rešil iz ponesrečene leteče trdnjave februarja 1945.

Zora je morala že kot dvanajstletna deklica z družino v pregonstvo v Italijo. Po smrti očeta je morala trdo delati na gorski kmetiji. Pred trinštiridesetimi leti se je omožila, mož pa je moral kmalu po poroki oditi v daljno tujino za zaslužkom. Umril je v Abesiniji.

Kot zgledna, globoko zavedna slovenska žena je Zora postala že oktobra 1942 tajnica prvega odbora OF v svoji vasi. Politično vodstvo v okraju je znalo ceniti razgledano in vneto aktivistko. Zato jo je leta 1944 poslalo v Višnjevik, v Goriška Brda, na politični tečaj. Spričevalo se zmeraj hrani kot drag spomin. Zora je bila tudi odbornica

prvega izvoljenega krajevnega narodnoosvobodilnega odbora, članica AFŽ itd. Zelo delavna je bila do zadnjih let v raznih družbenopolitičnih organizacijah, čeprav ni več trdnega zdravja.

Za nesebično delo so ji priznali status borca. Prejela je več odlikovanj in priznanj. Ima tudi priznanje zavezniške vojske, ker je pomagala pilotu ponesrečenega ameriškega letala.

Številni borci in aktivisti ji kličejo: Še na mnoga zdrava leta, Zora!

I. K.

PRIMER, KI NI OSAMLJEN

Vselej se rad srečujem s prijateljem, ki je bil vse življenje skromen in delaven, poštenjak in zaveden član naše socialistične skupnosti. Prav zaradi njegove skromnosti ga ne imenujem; nikdar ni pričakoval in ne zahteval kakšnega priznanja za svoje nesebično delo v prid naše skupnosti. Omenim naj le, da je med tistimi redkimi, ki niso prejeli nobenega odlikovanja ali priznanja, čeprav so že od vsega začetka sodelovali v OF. Bil je nekaj mesecev zaprt v Begunjah in bil med tovariši splošno priljubljen. Septembra 1944 je stopil v NOV. Bil je do konca vojne v Prešernovi brigadi, nekaj časa tudi komisar čete. Udeležil se je več bojev na Primorskem. Po vojni je bil ves čas delaven. V delovni organizaciji je bil dolgo sekretar osnovne organizacije ZK.

Tovariši, ki so z njim sodelovali, preden je stopil v NOV, so mu svetovali, naj bi položil prošnjo za priznanje statusa borca pred septembrom 1943. Vendar tega ni hotel storiti, češ da ni delal za svoj dobiček. Značilno je, da se ga ni nihče spomnil, da bi ga predlagal za kakšno skromno odlikovanje, čeprav so v teh letih mnoge predlagali. Zdaj živi v tolminski občini, več let pred upokojitvijo pa je delal v Novi Gorici. Nikdar ni potožil, da bi se mu delala kakšna krivica, vendar se lahko upravičeno čuti prizadet.

S. Š.

SREČNO, MAMA PAPEŽEVA!

MARIJA PAPEŽ iz Krmelja na Dolenjskem bo te dni praznovala svojo 77-letnico. Ljubezen do domovine je prenesla iz zna-

ne Borštnerjeve domačije iz Bruna vasi pri Mokronogu, ki je bil njen rojstni dom, in jo širila daleč ob svojem lastnem ognjišču. Njen dom v Krmelju je bil od prvega dne vojne in vse do velike oktobrske ofenzive 1943 ilegalno zatočišče in javko Osvobodilne fronte. Potem sta s pokojnim možem sledila svojim otrokom v partizane.

Tedaj ni trepetala le za svoje otroke: Franca, Justo, Maro, Drago in Stanka, ki so se borili in delali v raznih enotah Osvobodilne vojske, ampak je tudi sama s svojim delom utirala pot k svobodi. Ko je bil sin Franci, hrabri borec Gubčeve brigade, težko ranjen, ji je stisnilo srce le za hip, potem je v sebi zadušila bolečino in delala naprej za naše borce. S hvaležnostjo se je spominjala številni izgnanci, ki so iz Stajerske prebežali preko takratne meje in si na njenem domu urejali nadaljnjo pot. Okupator, ki je njihovo gostilno še prav posebno nadzoroval, ni mogel odkriti številnih potov in vezi, ki so njen dom povezovala z Osvobodilnim gibanjem.

Ko bo te dni med svojimi najdražjimi praznovala svoj 77. rojstni dan, jo bo obkrožalo tudi sedem vmukov. Stisnili ji bodo roko številni partizanski prijatelji in znanci. Takrat bo s svojimi toplimi očmi skromno izpovedala tiho misel: — Samo da smo zmagali in ostali živi! — O bridkostih in trpljenju ne bo govorila...

Pozdravljena in srečno, mama Papeževa!

P. R.

»HUMANO OKOLJE — VEČ ČLOVEČNOSTI!«

Konferenca za rehabilitacijo invalidov Slovenije skupaj z Zvezo združenj borcev NOV Slovenije, Društvom za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam Slovenije, Društvom za mišična in živčno-mišična obolenja Slovenije, Rdečim križem Slovenije, Zvezo civilnih žrtev vojne Slovenije, Zvezo društev telesnih invalidov Slovenije, Zvezo gluhih in naglušnih Slovenije, Zvezo slepih Slovenije in Zvezo za šport in rekreacijo invalidov Slovenije ob dogovoru z republiško konferenco Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije in Zvezo sindikatov Slovenije RAZGLASA, da bo mo v letu 1973 svetovni dan invalidov praznovali v Sloveniji prvo pomladansko nedeljo, in sicer 25. marca 1973. Letošnje mednarodno geslo svetovnega dneva invalidov je: HUMANO OKOLJE VEČ ČLOVEČNOSTI.

VABILO

Dne 21. in 22. aprila 1973 bo v Splitu tovariško srečanje nekdanjih internirancev koncentracijskega taborišča Buchenwald-Dora, kjer bodo obudili spomine na 28. obletnico osvoboditve taborišča.

Na srečanje vabimo vse preživle internirance iz tega in drugih taborišč ter njihove svoje kakor tudi druge borce in aktiviste. Iz Ljubljane bodo vozili posebni avtobus in bo veljala voznja s prenočiščem 235 dinarjev.

Prijave sprejema poslovalnica INEX-SLAVNIK, Ljubljana, Titova 25, do 15. 4. 1973, kjer bodo na razpolago tudi vsa pojasnila glede voznega reda.

Pojasnila dobite tudi pri Komisiji za bivanje politične zapornike internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije, Beethovnova 10/1 soba 15 ali po tel. 23-564.

Gruppa Buchenwald-Dora pri Komisiji za bivanje pol. zapor. int. in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije

imeli smo ljudi

Ivana Šumrada

Na pokopališče v Viševce v Loški dolini smo 8. marca spemili 87-letno partizansko mater Ivano Šumrada iz Podgorca pri Ložu. Svoje otroke je vzgojila v naprednem duhu. Že leta 1941 so vsi pričeli sodelovati v Osvobodilni fronti, oba sinova sta postala partizana, dve hčerki pa aktivistki OF. Jeseni 1942 jim je okupator opustošil dom, mater s hčerkami in vnuki pa pregnal v taborišče v Treviso. Po vrnitvi iz pregonstva je do konca vojne izkazovala gostoljubje neštetim partizanom, ki jih je vojna vihrala zanesla v Loško dolino, z njimi je delila zadnji krompirček.

Zaradi njene velike srčne dobrote jo je spoštovalo staro in mlado, zato so se ljudje od blizu in daleč ob mrtvaškem odru poklonili njenemu spomnu. Velika množica jo je spremljala tudi do groba, kjer so ji pevec izpolnili njeno zadnjo željo in ji zapeli v poslednje slovo.

Plemenito in skromno partizansko mater bomo ohranili v blagem spomnu.

Avgust Gorjanc

Od Avgusta Gorjanca smo se 31. januarja za vedno poslovili v Skofji Loki. Rodil se je pred 71. leti v Desklah pri Anhovem. Po nastopu fašizma v Italiji se je Gorjanc umaknil iz domačega kraja na Primorskem. Kot zidarSKI delavec je delal v raznih krajih v Sloveniji. Med osvobodilnim bojem je sodeloval v OF v Ljubljani. Junija 1942 ga je okupator odgnal v taborišče v Italijo. Gorjanca so po vrnitvi v Ljubljano spet zaprli zaradi

sodelovanja v osvobodilnem gibanju. Ko so ga spustili po zaslišanju in mučenju iz ljubljanskega zaporja, je pobegnil iz mesta med borce. Po vojni je do leta 1958 služboval pri ljudski milici. Bil je član številnih družbenopolitičnih organizacij in zlasti delaven pri strelski družini. Odlikovan je bil trikrat.

Jožef Strašek

Od Jožefa Straška iz Dvora smo se za vedno poslovili v začetku januarja 1973 na pokopališču v Šmarju pri Jelšah.

Rodil se je 10. 1. 1921 v Gaju v kmečki družini. Bil je poljedelec. Od mladih let si je sam moral služiti kruh. Imel je trnovo življenjsko pot. Dne 20. 10. 1942 je bil mobiliziran v nemško vojsko in bil v njej do julija 1943, ko je bil ujet od ameriške vojske. Od julija 1943 do 23. maja 1944 je bil v ujetništvu. Od 24. 5. 1944 do 15. 5. 1945 je bil v NOV, v tankovski brigadi. Po osvoboditvi se je zaposlil kot delavec, pozneje pa se je poročil na kmetijo in bil dober gospodar.

Več let je bolehal na pljučih, živeli in revni, kar je tudi povzročilo smrt. Bil je član ZB NOV in naročnik tehnika »TV 15«. Ohranili ga bomo v lepem in trajnem spomnu.

Jože Sešlar

Jožeta Sešlarja iz Kolovrata pri Zagorju ob Savi je pobrala zahrbtna bolezen. — Rodil se je v napredni družini v Lipovci. Narodnoosvobodilnemu gibanju se je pridružil že leta 1941. V njegovi hiši so našli varno zatočišče prvi revirski aktivisti. Tudi sam je vneto sodeloval na prvih političnih sestankih, ki so bili velikega pomena za poznejši razvoj osvobodilnega gibanja v zalednjem rudarskih revirjih. Leta 1943 so ga zaprli. Pretrpel je hudo mučenje, a ostal je trden. Posrečilo se mu je uiti iz gestapovskih krempljev in že istega dne je z vso družino stopil v partizanske vrste. Po osvoboditvi ga je doma čakalo pogorišče. Okupator mu je ustrelil brata, očeta, mater, sestro, drugega brata pa je izselil. — Jože je v naprednem duhu vzgajal svoje otroke in marljivo sodeloval v družbenopolitičnem življenju.

Olga Polanc

Olga Polanc smo pokopali 3. marca na Otlici. Bilo ji je 68 let. Uživala je velik ugled zaradi svoje prosvetne dejavnosti, značajnosti in narodne zavednosti. Spoštovali smo jo zaradi njenega odločnega boja proti okupatorju. Precej je pripomogla, da je med vojno na Otlici delovala partizanska šola. Sicer pa ni bilo prireditve, ki bi pri nji ne sodelovala. Kot prosvetna referentka za to gorsko področje se je z vso vnemo posvetila mladini, da je ta nastopala na odru z ljudskimi igrami. V osvobodilnem boju je začela sodelovati brž ko so prišli na Otlico prvi partizani. Bila je v terenskem odboru OF, izvolila so jo za predsednico Slovenske protifašistične ženske zveze (poznejše AFŽ) in delovala je še v drugih organizacijah, seveda tudi v borčevski organizaciji. — Ob odprtem grobu sta se od nje poslovila v imenu družbenopolitičnih organizacij zastopnik občinskega odbora ZZB NOV in tajnica temeljne izobraževalne skupnosti iz Ajdovščine.

Rado Krasnik

Rado Krasnik-Črnuh iz Ljubljane se je nedavno smrtno ponesrečil, ko mu je bilo šele 51. let. Že zelo mlad je začel delovati v naprednem delavskem gibanju. Leta 1939 je bil sprejet v SKOJ. Že od vsega začetka leta 1941 je sodeloval v OF. Konec leta 1942 so ga Italijani poslali v taborišče v Visco. Po italijanski kapitulaciji je stopil v Cankarjevo brigado kot obveščevalec. Novembra 1943, med nemško ofenzivo, je bil ujet. Odgnali so ga v Dachau. Po vrnitvi v domovino je takoj stopil v varnostno službo (OZNA). Po letu 1948 pa se je posvetil učiteljskemu poklicu. Poučeval je v Vitanju, Piranu in končno v Ljubljani, kjer je bil ravnatelj osnovne šole na Viču. Bil je marljiv družbenopolitični delavec, član številnih organizacij in med drugim predsednik ZB NOV Krim (v Ljubljani). Ostal nam bo v trajnem spomnu!

Anton Zupančič

Od Antona Zupančiča smo se za vedno poslovili 5. marca v Kočevju. — Rodil se je leta 1920 v Podbukovju pri Krki v družini z desetimi otroki. Izučil se je za peka. Jeseni leta 1941 je stopil v grosupeljsko četo. Novembra tistega leta je izdajalec omogočil Italijanom, da so Zupančiča ujeli. Celih pet dni so ga venomer mučili. Požgali so mu dom. Marca 1942 so ga obsodili na smrt, pozneje pa so kazen spremenili na dosmrtno ječo. Pretrpel je vsa mučenja po italijanskih ječah, dokler se mu ni leta 1944 posrečilo pobegniti. Vrnil se je med borce. Vojak je bil do konca leta 1945. Po demobilizaciji je odšel v Apače, leta 1947 pa se je vrnil na Kočevsko. Živel je v Zeljnah z družino. Zupančič je bil nosilec spomenice 1941 in več drugih odlikovanj. — Ohranili ga bomo v trajnem spomnu!

Danilo Hrovat

Od Danila Hrovata smo se za vedno poslovili 13. marca na dravelskem pokopališču v Ljubljani. Rodil se je pred 56 leti v Beljaku, kamor so njegovi starši pobegnili iz Boveca, kjer je bilo bojišče med prvo svetovno vojno. Danilo se je izučil urarstva. Med drugo svetovno vojno je bil vpoklican v italijansko vojsko. Ko je bil odpuščen zaradi bolezni, se je pridružil osvobodilnemu gibanju Osvobodilne fronte. Fašisti so ga zaprli, partizani pa so ga rešili iz zaporja. Po italijanski kapitulaciji se je pridružil našim borcem. Med šesto ofenzivo, ko je bil bolničar, je še sam hudo zbolel. Ko je okrevljal, je bil imenovan za poveljnika NZ v Bovecu. Po vojni je postal vodnik ljudske milice. Zahrtna bolezen mu je dolgo pila življenjske moči in ni se mogel pozdraviti na Golniku. Bil je eden tistih pripadnikov požrtvovalnega rodu, ki so žrtvovali vse svoje moči za socialistično revolucijo in polagali temelje nove Jugoslavije.

San Ferdinando, spomladi 1. 1945. Na sliki sta dva znana slovenska zdravstvena delavca: dr. R. Neubauer (stoji) in dr. B. Lavrič (zadnji na desni strani pri mizi)

Prva partizanska misija

Naslednjega dne se je zopet pojavil isti ameriški poročnik ter ju odpeljal k šefu obveščevalne službe komande za Mediteran, k britanskemu generalu Strangu. Obkrožen od svojih oficirjev, ju je sprejel v konferenčni dvorani. Po prvem predstavljanju je general zahteval pooblastilo, ki ga je natanko pregledal in ga potem predal svojemu adjutantu.

General Strang je pripomnil, da je sprejel od komande za Sredozemlje nalogo, da se dogovarja z misijo ter da jo poveže z oficirji, ki bodo na tem delali dalje. Ker je misija tajna, je prosil Makieda, naj o tem ne črhne nikomur niti besedice, posebno pa še naj ne daje nikakršnih izjav za tisk. Strang ga je obenem opozoril, da je mesto polno vohunov in da se morajo paziti.

V razgovoru o naših potrebah je Makiedo najprej navedel, da se nam mora dodeliti kaka pomorska baza na italijanski strani, kjer bi lahko naše ladje odpremljali, vzdrževali in popravljali. Zavezniki bi morali oskrbovati z materialom bazo in ladje. Preko te baze naj bi potem naše plovne enote prevžale material in živež na otoke.

Pogovor je trajal dve uri. Na koncu je general Strang izjavil, da bo vse še premislil. Opozoril je na težave, ki bi utegnile nastati zaradi begunske vlade, katero zavezniki priznavajo kot legalno. Ta bi lahko našprostovala zahtevam naše misije. Zaradi tega mora biti vsa zadeva v popolni tajnosti, brez politike, ampak je treba to stvar obdelati kot čisto vojaško operacijo.

Dne 7. oktobra 1943 so naši misiji predstavili zaradi skupnega dela ameriškega majorja Louisa Houta, ki je bil v Kairu šef odseka za Jugoslavijo, in sicer v uradu za posebne operacije. Kot civilist je bil časnikar in publicist, zelo zavzet, bister, odločen, ni se bal odgovornosti, skratka človek, ki je bil v tem trenutku kot naročen. Z njim je bil še poročnik Robert Thompson — Bob, prav tako novinar in odličen tovariš.

Hout in Thompson sta bila na službenem mestu v Kairu in sta delala izključno v zvezi z vprašanji ob balkanskih operacijah. Naključje je nanese, da sta prispela dan prej iz Kaira v Alžir in sicer, da bi od komande za Mediteran izposlovala premostitev svojega urada iz Kaira v Italijo.

Skupaj s Houtom so sestavili kratek memorandum, v katerem so bile naštetе vse točke, od baze za ladje, ranjencev, internirancev do živeža za civilno prebivalstvo Dalmacije. S tem memorandumom so odšli vsi skupaj k nekemu generalu, prav tako v komandi za Mediteran. Ta ga je pregledal, nekaj pripisoval, na koncu pa je mahnil z roko in rekel da ta stvar presega njegovo pristojnost in da mora o tem odločiti sam general Eisenhower. Houta je ta izjava zelo prizadela, ker je bilo sedaj možno, da se bo zadeva dolgo zavlekla in še celo ostala brez uspeha. Dolgo se je s tem visokim oficirjem pogovarjal in mu razlagal položaj. Končno je general rekel, da bo zadevo predložil generalu Eisenhowerju že na popoldanski seji in da jo bo s svoje strani podprl. Houta in dr. Makieda je general povabil, naj sta popoldne v poslopju štaba za Mediteran, in to tedaj, ko bo konferenca, da bi lahko dala še kaka dodatna pojasnila v kolikor bi bilo to potrebno. Zahteval je še neke podatke in zahteval nov memorandum za Eisenhowerja.

Konferenca se je ravnokar pričela, ko je naša misija prispela v veliko konferenčno preddvorano. Tu sta čakala naše odposlance skupaj s še kakimi desetimi generali in višjimi oficirji, ki so čakali s pripravljenimi Hout in Thompson sta bila vidno nervozna, posebno Hout, ki ni zdržal pet minut na enem mestu. Seveda nič manj živčen ni bil dr. Makiedo, ker je bil od sklepa, ki bo na tej seji sprejet, odvisen uspeh njihove misije.

(Se nadaljuje)

Pašan iz Bosne

V zadnji številki »TV 15« je prišlo do neljube tehnične pomote: izostal je konec feltona Pašan iz Bosne, ki ga zato objavljamo danes in prosimo prizadete, da nam spodrsijaj oprostite.

Okrog 1. maja 1945 je prispelo nujno obvestilo obveščevalnega centra z Jelovice, da se Pašan mora nemudoma umakniti v partizane, češ, da ga je gestapo razkril. Sporočili so mu, da ga hočejo nacisti vsak trenutek prijeti in pričakovati bi bilo, da bi ga takoj ustrelili. Pašan je v največji naglici pograbil najpomembnejše dokumente in kar v popolni opremi ter z orožjem odhitel seveda neopaženo, iz Radovljice. Najprej se je oglašil pri obveščevalki Slavki Stihierle v Vrhnjah in ji sporočil, da je treba pričakovati belogardistični pohod v Begunje. Pot je nadaljeval v Drago, kjer se je pridružil koroškemu odredu.

Tako se je Pašanu končno izpolnila vroča želja, da se je lahko pridružil našim borcem. Prvič v življenju se je čutil resnično prostega na trdnih domačih tleh. Bil je ponosen, da je postal partizan, borec, enak med enakimi. Njegova osrednja misel pa je bila, da je treba v odločilnih dneh kar najbolj pomagati in storiti kar največ kot borec, česar ni mogel doslej.

Tako je s koroškim odredom 4. maja 1945 sodeloval v napadu na begunjske zapore, da so v zadnjem trenutku rešili jetnike in obračunali z nemškimi in belogardističnimi tolpami. Že naslednji dan pa je odred napravil hiter pohod čez Karavanke na Koroško. Med 36 borci odreda, ki so napadli vlak z okrog devetsto umikajočimi se esesovci in Cerkezi v Rožu je bil tudi Pašan. Silni premoči sovražnika tako maloštevilni borci seveda niso bili kos. Tedaj je Pašan napravil odločilno dejanje. Na nemško uniformo si je nataknil oficirske epote in sam oborožen z brzostrelko stopil na vlak. Od povejnika transporta je zahteval, naj vsi izstopijo. Sprva se je nemški poveljnik upiral »policijskemu kapetanu« ko pa mu je ta dejal, da gre za ukaz višjega poveljstva, je poveljeval izstop. Borcem koroškega odreda ni bilo težko sovražnika obkoliti, zlasti še, ko je Pašan Nemcem dejal, da je okrog njih strujen obroč partizanskih brigad. To seveda ni bilo res... Tako so partizani po Pašanovi zasluzi ujeli ves transport sovražnika in ujetnike z vlakom vred poslali na naše ozemlje. Med njimi je bilo veliko morilcev, ki so pobijali po Gorenjskem.

Po osvoboditvi so Pašana kot sposobnega vojaka premestili v Maribor, kjer je prevzel dolžnost pomočnika varnostnega oficirja 5. bataljona 3. brigade KNOJ. V največje zadoščenje mu je bilo, da so ga 25. maja sprejeli v partijo.

Potlej je z največjo vnamo opravljal nove dolžnosti v boju s skritim sovražnikom. Mnogim, ki so imeli največ masla na glavi in so hoteli nekaznovani pobegniti, je prekrizal načrte, med njimi tudi zloglasnemu gestapovcu Francu Černetu. Ta je med vojno pobij 25 partizanov na Krvavcu, kriv pa je bil smrti tudi številnih aktivistov v gorenjskem kotu. Černe je sam ustrelil ujetega partizana, Tončka Kregarja iz Bodešča pri Bledu, kar je vzbudilo splošno ogorčenje prebivalstva.

Pašan se je med prvimi demobiliziranci starejših letnikov vrnil leta 1945 v Radovljico. Meščani so ga srečevali s peterokrako zvezdo na čepici in z odlikovanji nove Jugoslavije na prsih. Vzljubili so ga kot dragega prijatelja in someščana. Spet je zavihal rokave in se vrgel z največjo vnamo na delo v družbenopolitičnih organizacijah. Pašan je bil povsod med prvimi, kjer je bilo treba sodelovati. Tako je še zmeraj za dolgoletno tako zaslužno delovanje in

uspehe je prejel vojaško odlikovanje s priznanjem dvojnih let od leta 1941 do 1945. Lani je bil med petimi odlikovanci občinskega priznanja OF.

Sam rad pravi: »Star sem, kmalu bo konec z menoj! A, pri moji duši, če bo treba, bom umrl za to, kar imamo — to našo lepo svobodo!«

JOŠT ROLC

ODBORI ORGANIZACIJ BORCEV IN REZ. VOJAŠKIH STAREŠIN!

Ne pozabite, da je v vaših združenjih še mnogo članov, ki niso naročeni na naše organizacijsko glasilo »TV 15«. Posredujte, da se nanj naročijo čimprej, saj bo to v korist ne samo njim, marveč tudi organizaciji.

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnanah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

Združeno trgovsko podjetje

A B C
LJUBLJANA

TOZD »1. JUNIJ«
Trbovlje

PRIPOROČA OBISK
VELEBLAGOVNICE
IN VSEH POSLOVALNIC
V TRBOVLJAH,
KJER VAM NUDIMO
BOGATO IZBIRO
RAZNOVRSTNEGA BLAGA
ZA ŠIROKO POTROŠNJO.

ZA CENJENO NAKLONJENOST
SE PRIPOROČAMO.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

GORENJE VELENJE

PROJEKTIRA

OPRAVLJAMO DELA
NA VISOKIH IN NIZKIH
GRADNJAH.

ZA CENJENA NAROČILA
SE PRIPOROČA DELOVNI
KOLEKTIV.

TEKSTILNA TOVARNA IN KONFEKCIJA

telefon: 29-73/5 — Brzjav: Metka Celje

proizvaja najkakovostnejše tkanine za posteljnino kot:

- INLETE, DAMASTE IN KANAFASE V VSEH ŠIRINAH IN DESENIH, MODNE POPELINE ZA ŽESNKE LETNE OBLEKE IN BLUZE TER MOSKE SRAJCE

Iz priznane najboljših tkanin konfektionira

- POSTELJNO PERILO, FLANEL RJUHE, MOSKE IN ŽENSKÉ ROBCE V NAJSODOBNEJSIH VZORCIH

ZAŠČITNI ZNAK »METKA«
JE JAMSTVO ZA KVALITETO

SCENO AKVIZITERJA

«Kžemo sposobnega in vestnega akviziterja, ki bi bil pripravljen zbrati oglase za revijo »Borec« na območju severovzhodne in zahodne Slovenije (Murska Sobota, Ptuj, Maribor, Dravograd, Ravne in okoliška področja).

Nudimo dober zaslužek. Interese — predvsem iz vrst borcev ali rezervnih vojaških starešin, ki imajo veselje ali izkušnje pri tem delu, naprošamo, da pošljejo svoje cenjene ponudbe do 31. marca t. l. na naslov: Zavod »Borec« uprava revije »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
REVIE »BOREC«

RAKEK

LEPA PROSLAVA

Rakek praznuje 13. marca kot svoj praznik — spomin na dan, ko je 1. 1942 odšlo 33 rakovških fantov v partizane in tam ustanovilo Rakovško četo.

Na proslavi, ki so jo priredili v soboto, 17. marca 1973, v kulturnem domu na Rakeku, je govoril predsednik medobčinskega sindikalnega sveta občine Cerknica Edo Lenarčič. Omenil je 22. junij 1941, ko je Hitlerjeva Nemčija napadla Sovjetsko zvezo in poziv Komunistične partije Slovenije k splošnemu uporu. Tako kot po vsej Sloveniji in Jugoslaviji so se tudi na Rakeku temu klicu polnoštevno odzvali. Že v letu 1941 so med prvimi formirali odbore OF, skojevsko in partijsko organizacijo ter tako zajeli v gibanje skoraj vse prebivalce ne glede na njihovo poprejšnjo strankarsko opredelitev. Že pred odhodom te večje skupine rakovških fantov v partizane pa so bili nekateri že v decembru 1941 v oboroženi enoti na Kozljeku, ki je sodelovala pri »čiščenju terena« redkih domačih izdajalcev in pri napadu na Verd.

Rakek se ponosno spominja na svojih 86 aktivnih borcev in še posebej na mnoge padle tovariše — med njimi na narodnega heroja Ivana Turšiča-Iztoka — ki so darovali svoja mlada življenja na oltar domovine in revolucije.

V prestem kulturnem programu so sodelovali: nanovo ustanovljeni 27-članski moški pevski zbor Kulturnoprosvetnega društva »Ivana Turšiča-Iztoka« na Rakeku, ki ga vodi profesor in ravnatelj Glasbene šole na Rakeku Mirko Rebolj, harmonikarski zbor, šolski pevski zbor, solistka profesorica tovarišica Dora Breclj ter posamezni in skupinski recitatorji.

Za partizanske in narodne pesmi so izvajalci želi navdušen aplavz.

Na teh proslavah že skoraj prevladuje naša mladina, kar nam jamči, da mladina prevzema slavno zgodovino naše narodno-osvobodilne borbe za svojo.

L. B.

RAVNE NA KOROŠKEM

INFORMATIVNA KOMISIJA PRI OBČINSKEM ODBORU ZRVS

Pri občinskem odboru ZRVS Ravne deluje komisija za informativno dejavnost. Leta je prevzela naslednje letošnje naloge:

Člani komisije bodo vse leto spremljali delo posameznih združenj, delo občinskega odbora in posameznih komisij, o njihovi dejavnosti pa bo treba poročati z javnimi občili (tisk, radio). Prav tako naj bi o delu ZRVS pisali tudi v glasilu koroških železarjev, v »Informativnem fužinarju« in v »Koroškem fužinarju«. Gradivo za objavo v posameznih listih (Fužinar, TV-15, Narodna armija, Naša obramba) pa bo treba načrtno izbirati. Objavljali bi naj tudi reportaže o posameznih članih ZRVS, zlasti zaslužnih za organizacijo in nasploh delavnih družbenopolitičnih delavcih. Kolikor bo mogoče, bodo tudi posneli posamezne množične akcije ZRVS na filmski trak.

FRANJO SREBOTNIK

MOSTE

PROSLAVA DNEVA ŽENA

Lične čestitke s povabilom na proslavo dneva žena so nas letos prijetno presenetile. Proslava, ki sta jo organizirala odbora ZB in ZVVI Moste, je bila 7. marca 1973 ob 18. uri v Domu ZVVI v Malenškovi ulici.

Ob vrodu v dvorano so nas sprejeli moški tovariši obeh odborov s predsednikom SZDL tov. Urovičem ter nas povedli k lepo okrašenim mizam.

Podpredsednik ZB Moste tov. Firm nam je čestital in v kratkem, jedrnatem govoru orisal pomen 8. marca — mednarodnega dneva žena. Govoru je sledil kulturni program s petjem in deklamacijami pionirjev šole Vide Pregarc pod vodstvom Brede Turnher in Silve Haložan.

Nato so nas moški tovariši pogostili. Ob zvokih glasbe smo se prijetno počutile. Razšle smo se s prijetnim občutkom kulturne organizacije našega dne.

Č. M.

Nataši v spomin

Ko smo se v začetku septembra leta 1970 vozile v dveh Putnikovih avtobusih pet dni po prelepi sončni Italiji, je bila med nami tudi Nataša. To je bil naš spominski izlet. Spontano je bila vzniknila želja, da bi po skoraj tridesetih letih obiskale nekatera italijanska mesta, kamor nas je poslal okupator, ker smo se upirale suženjstvu. Naš osrednji cilj je bila Perugia, kjer je bilo v tamkajšnji kaznilnici takrat zaprtih nešteto Jugoslovank.

Odziv na Putnikove oglase v časopisih in na osebna vabila, ki pa smo jih poslale le nekaterim, ker za naslove vseh žal nismo vedele, je bil presenetljiv. Prijavljale so se iz Črne gore, veliko Dalmatink, iz Beograda, Zagreba, Reke in okolice in seveda iz raznih krajev Slovenije.

Nataša se je malo pred napovedanim odhodom pripeljala iz Zagreba. Prav njo smo mnoge posebno nestrpno pričakovale vse od trenutka, ko smo med prijavi prebrale tudi njeno ime:

Nataša Sinobač, poročena Pavešič, Zagreb.

Prišla je prav taka, kakršno smo imele v spominu. Nataša je bila ena tistih žensk, ki se v bistvu ne spreminjajo ne z leti ne zaradi življenjskih okoliščin. Bila je kot pred tridesetimi leti: nasmejana, pristrčna, skromna. Takoj se je spomnila vseh, ki smo bile z njo dalj časa v istem kolektivu; pa tudi drugih, s katerimi se je srečevala med kratkimi dnevnimi sprehodi po kaznišniškem dvorišču.

Za pogovore o tem, kako smo živele, odkar se nismo videle, za obujanje spominov ni bilo časa. Treba je bilo zasesti seže v avtobusih in že smo krenile na pot.

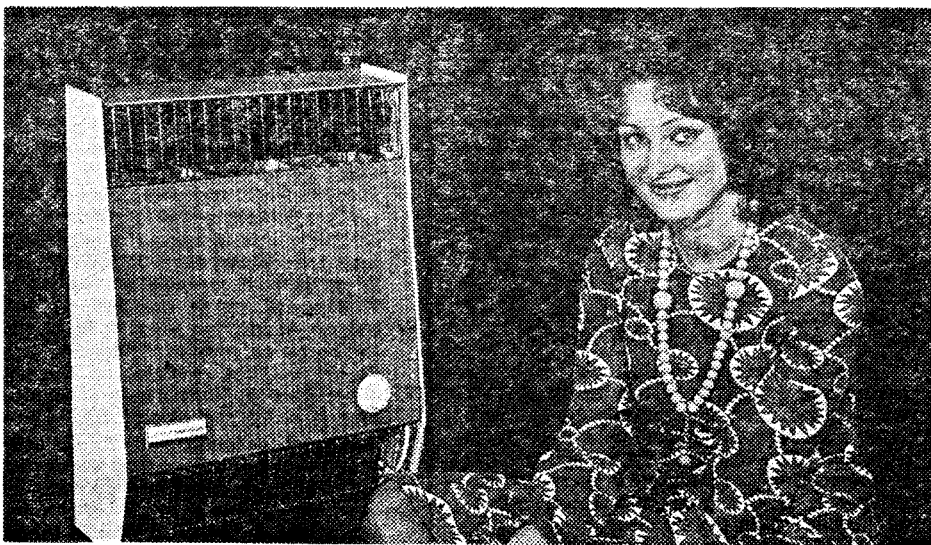
Med postanki je zdaj ta zdaj ona utegnila v naglici pokramljati z Natašo o tem, kar se je v tem dolgem obdobju zgodilo. Tako smo zvedele, da se je po prihodu iz italijanskih zaporov pridružila dalmatinskemu partizanom, da je po končani vojni delala kot profesorica, da je poročena in da se je pred kratkim upokojila, ker je bila — kot je dejala — zelo utrujena. S posebnim veseljem je pripovedovala o svoji hčerki Sanji ter nam kazala slike z družinskih izletov.

Govorila je tudi o svoji bolezni in prestoni operaciji, vendar tako preprosto kot o vsem drugem. Zato ni nobena od nas slutila, da v vedri, veseli in umirjeni Nataši tli zahrbtna bolezen, ki ji bo v kratkem prizadejala zadnje, smrtne muke.

Nobena od nas ne bo pozabila Dalmatinke Nataše, kakršna je bila v perugianških zaporih pred tridesetimi leti. Vedra, polna dalmatinskega humorja, iskrena, tovariška in razumevala do vseh.

Prav tako ne bomo pozabile kratkih, čudovitih trenutkov, ki smo jih z njo preživele na tem izletu. Ostala nam bo v spominu, kako se je veselo nasmejala, ko smo ji pred odhodom iz Ljubljane potisnile v roke šopek rož, s katerim nam je Tina Tomlje prišla zažet srečno pot.

Pozabile tudi ne bomo prijetnih občutkov, ki so nas prevzeli vselej, kadar smo na tem spominskem izletu med ogledom Firenc, Perugia, Ancone ali Pesara srečale Natašo. Srečanje z njo je bilo kot srečanje s sestro, domom, mladostjo.

PREDNOSTI:

- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREZŠUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZZAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

LIBELA-CELJE

LIBELA - konvektor

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21 - 41

ZDRAVILO PROTI POZABLJIVOSTI. STI izpopolnjujejo v Bukarešti v inštitutu za starostne bolezni. Ta inštitut vodi dr. Ana Aslan, ki se je proslavila po svetu z gerovitalom. »čudodelnim« pomlajevalnim sredstvom na podlagi novokaina. Gerovital v mnogih državah ne dovoljujejo, ker ga številni zdravniki ne priznavajo in so hudi nasprotniki romunske znanstvenice. V Romunijo pa romajo na pomlajevanje trume hiralcev skorajda z vsega sveta in sloves dr. Ane Aslan se narašča. Novo napovedano zdravilo proti pozabljivosti, ki so ga v Romuniji baje že uspešno preskusili utegne spet dvigniti prah v zdravniških krogih po svetu.

ZENSK NE URIJO ZA VESOLJE. SKE POLETE. Poveljnik sovjetskih vesoljev general Georgij Beregovov, je zanikal govorice, da bi v Sovjetski zvezi pripravljali za vesoljske polete tudi ženske. Valentina Tereškova bo še v doglednem času uživala slavo kot prva in edina ženska, ki je poletela v vesolje. Teda so se nekateri bali, da ji bo vesoljski izlet škodoval, tako da ne bi mogla roditi zdravih otrok. Čeprav se to ni potrdilo, vendar zdaj več ne tvegajo, da bi vadili ženske za tako tvegane polete. General Beregovov pa je povedal, da sodelovanje ženske v vesoljskih poletih kdaj v prihodnosti ni izključeno.

UPANJE JE, DA V BLIZNJI PRIHODNOSTI NE BO TEZAVS TRANSFUZIJO KRVI, ko v bolnišnicah ne bodo imeli na zalogi dovolj krvi vseh krvnih skupin. Zda se pogosto dogaja, zlasti ob velikih naravnih nesrečah, ko je izredna velika potreba po krvi, da v bolnišnicah poide krvi določenih skupin. Najbolj zaželeno krvna skupina je 0, ker jo brez nevarnosti sprejemajo tudi ljudje drugih treh poglavitnih krvnih skupin (A, B in AB). Izraelski kemiki so nedavno kri krvne skupine B predelali tako da je dobila lastnosti skupine 0 in postala tako primerna za transfuzijo sprejemalcem vseh krvnih skupin.

dobro je, če veste

pin. Napovedujejo pa, da bodo verjetno kmalu predelovali tudi kri drugih dveh krvnih skupin (A in AB), da bo primerna za splošne transfuzije.

GOJILI BODO JESETRE ZA PRI DOBIVANJE IKER ZA KAVIAR. Znano je, da je kaviar ena najdražjih poslastic na svetu in da ga izdelujejo v pomembnejših količinah le v Sovjetski zvezi. »Surovin«, iker določene vrste rib, je razmeroma malo. Jesetre, ki dajejo ikre za kaviar, postajajo tudi žrtev onesnaževanja voda. Zato so se odločili, da bodo jesetre gojili v velikih »ribnikih«, za jezovi nekaterih elektrarn, kjer bodo vodo ogrevali, da bo imela vse leto najprimernejšo toploto. Napovedujejo, da bodo v teh ribnikih zredili po 1500 do 2000 ton rib na hektar na leto. To pa pomeni, da bodo v prihodnje izdelovali mnogo več kaviarja, ki se utegne celo — poceniti...

V KANADI JE VEČ SLOVANOV KOT ESKIMOV IN INDIJANCEV. Kanada, ki se uvršča po svoji razsežnosti in naravnih zakladih med najpomembnejše dežele na svetu, ima razmeroma malo prebivalcev. le nekaj več kot Jugoslavija — okrog 22 milijonov. Po odkritju Amerike so Kanado naseljevali predvsem Francozi, zdaj že dolgo nima več večine prebivalstvo francoskega rodu. Največ je angleško-ameriškega prebivalstva: 44 %, medtem ko je francosko govorečih Kanadčanov tretjina: 33 %. Precej je tudi pripadnikov drugih narodnostnih skupin iz Evrope, slovanskih 6 %, medtem ko je domorodcev, Indijancev in Eskimov, le še okrog 400.000 ali manj kot 2 %.

POPOLNOMA AVTOMATIZIRANO CESTNO (MESTNO) ŽELEZNICO SO DOBILI nedavno v San Franciscu. Proge so 120 km dolge, vlaki pa vozijo s hitrostjo do 130 km na uro. Vožnjo uravnavajo elektronski računalniki in za vse to delo so potrebni le trije uradniki, tehniki. Vozi kar 105 vlakov v presledku po 90 sekund, tako da se na dan prepelje 200.000 potnikov. Nova železnica ustreza potrebam prebivalstva na področju, kjer živi 2.500.000 ljudi. Številni prebivalci so že opustili vožnjo z osebnimi avtomobili v mestu, ker je potovanje z novo železnico mnogo hitrejša in cenejša.

Bil je mož in pol, zato ga ni pobralo

Hiša je za Krancljem odmaknjena od mestnega vrveža, a 79-letni Primož in Ančka nista nikoli sama. Prijeten mir, gostoljubna gospodinja in zanimivo go-spodarjevo pripovedovanje privabljajo ljudi iz mesta na obisk.

Bilo je deževno sobotno popoldne, ko sem se napotil k Primožu Prezljju-Tomažu. Dežnik sem pustil ob vhodnih vratih, skozi katera je uhaljal omamen vonj po domačem, v krušni peči pečenem kruhu. »Primož ima rad domač kruh.« je dejala gospodinja in segla z velikim lesenim loparjem v notranjost peči po drugi hlebec.

Vstopil sem v toplo kuhinjo. Bil je čas popoldanskega počitka, ki ga kleni možakar prebije na dolgi leseni klopi za mizo. Visoke, do kolen segajoče škornje je imel obute, debele jopice so mu da-jale toploto. Prebudil se je.

»Malo sem legel,« je spregovoril, »po-tem pa pojdem v delavnico pooblat ro-čaj za sekuro.«

Tudi tokrat so bili pri njiju gostje: Miha s hčerko in Henrik, ki so prav ra-di prisluhnili njegovemu pripovedova-nju.

Od osmega desetletja se že poslav-lja tršati mož, a od mizarske delavnice se ne more ločiti.

Sest let je manjkalo od začetka dvaj-setega stoletja, ko se je rodil pri Pod-brezniških pri Sv. Andreju nad Škofjo Loko. Imel je še dva brata in sestri.

Ameriška mrzljica je razsajala v za-četku tega stoletja po Evropi in v svoje žrelo potegnili tudi njegovega očeta in starejšo sestro. Šest let mu je bilo te-daj, ko jih je zapustil oče. Mati na sre-čo ni odšla za njim, ker je bila neizmer-no navezana na rodno grudo.

»Materi sem pomagal na polju, vse pogostejše pa sem zategnil konjske vaje-ti, ki so mi dajale kruh v naslednjih le-tih pri Seferu, Balantu, Heinicharju, Zužku, ...«

Minevalo je dvajseto leto njegovega življenja.

»1. oktobra 1914. sem moral v Ljub-ljano na vojaški pregled, konec istega meseca pa sem oblekel vojaško suknjo. Dvajsetega decembra so se premaknila koleša vlaka in zapeljala naš 27. peš-polk proti daljni Rusiji,« se spominja prvih ur v vojaški obleki.

Po zdravljenju na Ogrskem se je pri-učil za bolničarja in nato spoznal bojni metez Tirolske, Posočja, Štajerske in Primorske. »Na Primorskem sem dobil obvestilo iz Dunaja, da me ne smejo po-slati v osrednje, ker sta v vojni padla brata Martin in Janez.«

Poznili so ga kot odločnega vojaka, ki je vedel, kaj hoče, in pri svojih zah-tevah ni pozabil na sotrpine.

»Častniki so se gostili s pečenko,« je pripovedoval, »nam pa so dajali neužit-no čorbo. Fantom sem naročil zvečer, naj zjutraj ne vstanejo, če ne bomo do-

bili boljše hrane. Deset dni zapora sem si prislužil s tem.«

Konec je bilo bojnega meteža in Pri-mož je ponovno poprijel za vaje, ki pa sta jih vse večkrat zamenjala sekira in žaga.

»Dolgo sem želel imeti žago veneci-janko. Hodil sem na ogled k Šuširjevi žagi ob Selščici in 1935. leta sem jo do-bil v najem,« se je nasmehnil, kot bi danes prejel pred osemindesetimi leti težko pričakovani odgovor.

Dve desetletji je nato poslušal glas jeklenega lista venecijanke in marsika-teri zvok, ki ga ni smelo slišati vsako uho, je zadušila s svojim hrzanjem.

Številne poti in ceste držijo mimo Primoževe žage, kakor še danes imenu-jejo Ločani razpotegnjeno stavbo ob desnem bregu Selščice. Po teh poteh so že v prvih dneh okupacije hodili škofje-loški aktivisti in prinašali na žago orož-je, municijo, sanitetno in drugo za par-tizansko vojsko potrebno opremo. V njenih prostorih so bili že leta 1941 se-stanki gospodarskega odbora OF. Pri njem so spravili tudi rotacijski stroj, ki ga je odnesel z občine polkoini (zgo-rel 9. 2. 1944. v Vešterskem mlinu) Pav-le Gosar.

»Velikokrat so prišli Nemci vohljat po žagi,« modruje Primož, »a nikdar ni-so ničesar našli.«

Možje pri rajonskem komiteju KPS Škofja Loka so žagarju Primožu zaupa-li, in domenili so se, da bo spomladi le-ta 1943 pričela v žaginem dnu delati ciklostilna tehnika.

»Z nečakom Lojzetom sva po zami-sli Miloša Zihlerja-Prešerna uredila bi-valni prostor, v katerem je pokojni Mi-loš že prvi dan bivanja v njem 27. 4. 1943. razmnožil 3.000 propagandnih lističev in Prvomajski proglas v 2.000 izvo-dih.«

Zvezo med gozdom in tehniko sta poleg Primoža vzdrževala še Cirila Gašpersič-Saša in Lojze Hafner-Slavko.

»Da si lahko prišel v tehniko,« mi je pripovedovala Saša, »si moral iti po stopnicah v luknjo, kjer se je nabiralo žaganje, od tu pa po ozki lini, ki je bila pokrita z lesenim, z žaganjem maskira-nim pokrovom, v Milošev bivalni pro-stor. Bunker je bil zelo tesen, tako da se v njem nisi mogel niti dobro zravnati, in zelo zelo vlažen. Imel je samo en vhod, zračnik nad vodo in elektriko. Pravo bogastvo je bil za Miloša radij-ski sprejemnik na slušalke.«

»Na žagi sem redil zajce. Žena Rati-ja je kuhala hrano za zajce in tiskarja. Imel sem dve posodi, v vrhnjo sem na-sul hrano za zajce, v spodnjo pa jedi za Miloša.«

Od 27. aprila do 8. septembra 1943. leta sem mu prinašal hrano. Večkrat so prišli Nemci tudi sem gor v hišo, a du-ševni trdnosti se imam zahvaliti, da sem jih vedno ugnal.«

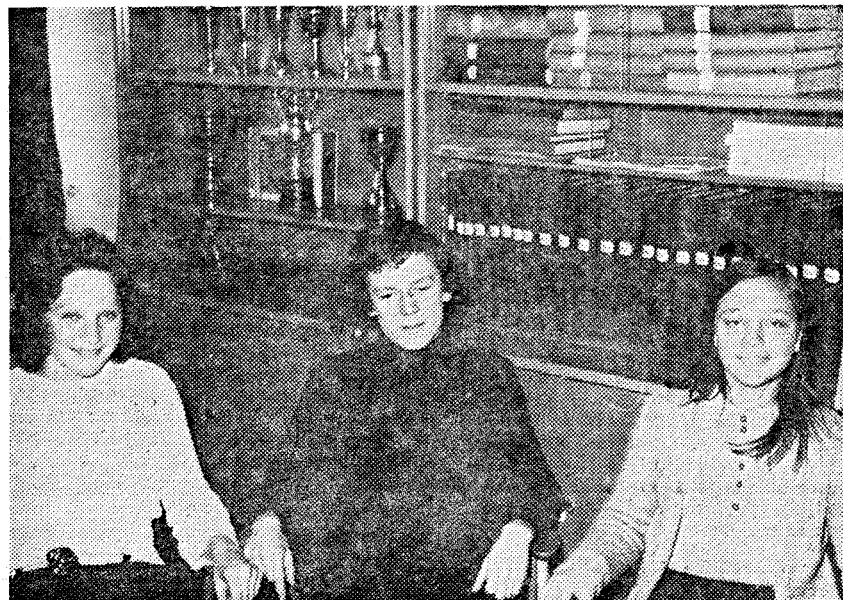
V tem obdobju je prišlo iz ciklostil-ne tehnike v Primoževi žagi, za katero niso izvedeli vse do konca vojne, izpod rok Miloša Zihlerja 1740 izvodov Sloven-skega poročevalca — gorenjska izdaja na 6960 straneh, 12.692 izvodov radijskih poročil na 10.212 straneh, 3560 izvodov Mladine in Pionirja — gorenjska izdaja, pesmaric in knjig na 14.600 straneh in 40.836 propagandnih lističev, proglasov, letakov, programov na 9.987 straneh.

»Dne 8. septembra 1943 ob petih po-poldne sta Miloš in Cirila še poslušala radijska poročila o kapitulaciji Italije,« nadaljuje Primož, »nato pa sta tehniko zapustila. Prostor smo nato uporabljali za skrivališče partizanov, v njem pa sta nekaj dni bivala tudi dva Italijana, ki sta se pridružila partizanski vojski.«

26. marca 1944. leta so Nemci Primo-ža Prezljja-Tomaža odpeljali v Begunje, kjer sta se na hodniku celo srečala s Cirilo Gašpersičevo-Sašo in si z izme-njavo pogledov ponovno obljubila po-poln molk o sodelovanju.

»Po šestih mesecih bivanja v Begu-njah so me nameravali odpeljati v ta-borišče smrti. A imel sem srečo. Neki policist je za kmetijo v Tirolah potreboval delavca. Odbral je mene in spet sem lahko gozdnil, delal na polju in travnikih. Res, imel sem srečo,« je kon-čal.

STANE JESENOVEC

V razgovoru so sodelovali predstavniki pionirske šolske skupnosti na osnovni šoli Toneta Čufarja: Mojca Sitar, Mile Crnovič in Januša Tancar

Mladi „čufarjevci“ in pionirska šolska samouprava

Prav nič po »šolsko« ni izzvenel naš klepet. Celotno smo si lahko privoščili, da sedimo v pisarni tovarišice ravnateljice. Če bi ne bilo tako, bi se mora-li pogovarjati na hodniku ali celo pred šolo. Tako je, če je na šoli zaseden vsak kotiček.

Menda sem vam pozabil povedati, kje pravzaprav smo... Na Jesenicah, kjer je doma železarstvo in kjer ni člo-veka, ki bi ne bil ponosen na hokejiste. Verjetno veste, da so tudi jeseniški pionirji državni prvaki v tej priljublje-ni športni panogi. Mnogi med njimi so učenci osnovne šole TONETA ČUFAR-JA.

Pravzaprav preveč govorim in sploh ne pridem s pravo besedo na dan. Se-dim med tremi predstavniki pionirske šolske skupnosti. V rokah imam listek s podatki, ki so na prvi pogled skoraj neverjetni. V akcijah zbiranja starega papirja so učenci iz osnovne šole T. Čufarja malo manj kot nenačrtno. Vsa-ko leto zberejo poprečno 60 ton od-padnega papirja. V letošnji pomladan-ski akciji se lahko pohvalijo z dvain-dvajsetimi tonami te dragocene surovi-ne. Druga akcija bo jeseni.

Vrnimo se na začetek našega pogo-vora; tja, kjer pripoveduje TANCA iz 8. c razreda, kako je organizirana na njihovi šoli pionirska skupnost.

»V pionirski šolski skupnosti so de-legati od tretjega do osmega razreda. V odboru pa so učenci najvišjih dveh razredov. Šolska skupnost naj bi bila samoupravna skupnost učencev. Odbor se sestaja vsakih štirinajst dni. Imamo svoj delovni program, ki ga pripravimo z našim mentorjem. Pionirska šolska skupnost vodi nekatere akcije, ki so povezane s programom šole in tudi s programi nekaterih družbenopolitičnih organizacij. Zapisničarica Marjetka skr-bi, da vse sklepe zapišemo in pozneje tudi ugotovimo, če smo jih zadovoljivo uresničili.«

Dobro zasnovano delo, boste rekli. Lahko vam potrdim, da je tudi zelo uspešno. Letos so se učenci na uvod-nem sestanku dogovorili, da bodo iz-vedbo akcije za odkritje spominske plo-če T. Čufarju. Ideja se je sicer rodila med jeseniškimi člani ZZB NOV, ožve-la pa je med jeseniškimi »čufarjevci«. V Sloveniji sta še dve šoli, ki nosita ime po jeseniškem pesniku in pisatelju ter borcu za pravice delavskega razre-da, ki je živel in delal na Jesenicah, nekaj časa v Mariboru in v Ljubljani, kjer je padel pod okupatorskimi streli.

Učenci osnovne šole T. Čufarja z Jesenic so s sodelovanjem mariborskih in ljubljanskih učencev šol z istim ime-nom zbrali denar in 27. aprila so v Sentvidu pri Ljubljani odkrili spomin-skjo ploščo. Seveda so na to akcijo plo-nirji upravičeno zelo ponosni. Trideset let je moralo preteči, da je nekdo na tak način oživil spomin na Toneta Čufarja!

Fant v sivem puloverju in med na-smejanimi dekleti, ves čas skritnostno resen, je MILE iz osmega razreda. Zdi se, da ga muči nekakšen problem.

»Vsako leto so imeli učenci zadnje-ga razreda plesne vaje. Letos je vse skupaj padlo v vodo. Sprizginiti se mo-ramo s tem, da ni mogoče dobiti ples-nega učitelja, da na šoli ni prostora, da...

Tako je, v naši šolski skupnosti na-stajajo tudi problemi. Vsako leto je uprava šole razpisala nagradni dan za razred, ki je zbral največ odpadnega papirja. Letošnji 8. c se je v tej akciji najbolj odrezal; kljub temu nismo do-bili prostega dne. Take probleme da-jemo na dnevni red naše skupnosti, ker želimo nastopiti popolnoma samoup-ravno. Na sestankih je prisotna tudi tovarišica Ravnikova — naša mentori-ca.«

Izvedel sem, da tovarišica jemlje mentorstvo na moč resno kljub pole-miki, ki se vrti med vprašanji: men-torstvo plačati ali ne. Človek vendarle z mladimi zaživi, postane del njih in se trudi, da bi bil kar najboljše pove-zava med ravnateljstvom in učenci.

Predstavniki pionirske šolske skup-nosti so mi pripovedovali tudi o akciji v minulem letu, ko so učenci zbirali knjige za porabske Slovence. Akcija še ni končana, saj so šele letošnji jesen dobili naslov šole na Madžarskem, ka-mor naj bi poslali približno 600 zbra-nih knjig. In tudi pri tem naslovu se je nekaj zataknilo...!

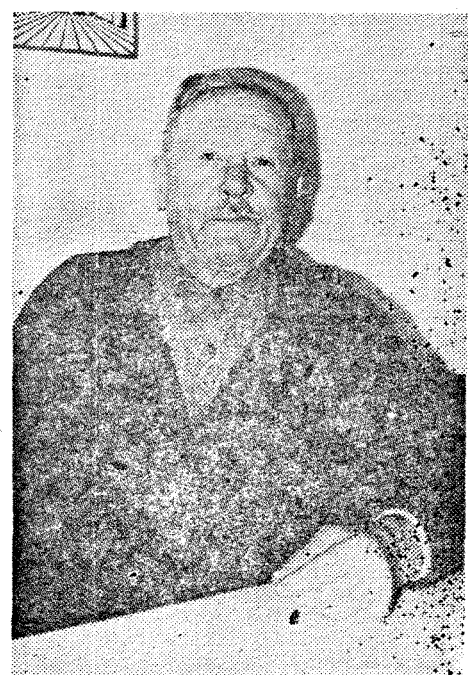
Spet se pogovarjamo o starem pa-pirju... pravzaprav o akcijah, ki so postale tradicija. Blagajna šolske skup-nosti je kar zajetna in največji del zne-ska je sad omenjenih akcij pionirjev. Kdo ve koliko nagrad, ki jih podeljuje podjetje Dinos, je prišlo na osnovno šolo T. Čufarja na Jesenicah? O sred-stvih, ki jih zberejo učenci (vsako leto prispeva vsak učenec v blagajno di-nar), le-ti tudi odločajo. Prav te dni se bodo z glasovanjem odločili, kakšen odstotek denarja bodo namenili za gradnjo Doma borcev v Kumrovcu. Pred časom so se odločili, da bodo več-ji del zneska prispevali za gradnjo on-kološkega inštituta. Učenci so zbirali denar za pomoč Vietnamu, za pomoč poplavlencem v Pomurju...

Ves čas pa res ne bomo klepetali samo o papirju, čeprav omenjene tone niso od muh. Ali morda veste, da so imeli šolarji radovljiške in jeseniške ob-čine v začetku marca kviz o zgodovini železarstva? O tem mi je pripovedova-la Mojca z dolgimi lasmi. Dvanajst ekip se je potegovalo za denarne in spomin-ske nagrade. »Čufarjevci« so bili četrti. Je že tako: v ekipi, kjer so bili Mojca, Bojan in Mile, so se slednjemu pomeša-li datumi. Kdaj so zgradili dva plavža pred drugo svetovno vojno, je bilo vprašanje. Pozneje se je Mile spomnil, da so zgradili prvega 20. oktobra leta 1937 in drugega 20. decembra 1940. To-da trema navadno naredi svoje.

Zdi se, da bi klenetali še in še. Lah-ko bi se pogovarjali o delu številnih šolskih krožkov, o aktivni mladini nov-narjev, o šolskem glasilu »Mladi kovi-nar«, ki se sicer redkeje pojavlja na jeseniškem kulturnem nebu in o tem, da v zadnjem času precejšen del mla-dih, ki končajo osnovno šolo na Jese-nicah, ostaja v svojem domačem kra-ju. Jeseničani imajo vendarle gimnazi-jo, srednjo tehniško šolo, šolo za zdrav-stvene delavce in ekonomsko srednjo šolo. Mnogi se odločijo za gostinstvo, vsi pa navijajo za jeseniške hokejiste.

Fotografija in tekst:
SILVO TERSEK

o mladih in za mlade

Primož Prezljja-Tomaž na starost za do-mačo mizo.

Mamica o vojni

Vsako leto našim mamicam ob njihovem prazniku sijejo obrazi od sreče. Naj bo njihov obraz zguban in star, ali lep in mlad, vsak na ta dan izraža veselje. Zakaj se to dogaja samo enkrat na leto? Mislim, da ni dovolj, če jim samo na ta dan pokažemo malo pozornosti in jih počastimo s šopkom cvetja. Tristopetinsedestkrat na leto imamo priložnost za to, pa navadno hote ali ne hote pozabimo nanje.

Tudi jaz imam mamico, ki veliko ve in zna. Vse to jo je naučilo življenje, ki je bilo vse prej kot lepo. Preživela je vojna in povojna leta ter vzgojila tri otroke, vendar je nisem nikoli slišala, da bi pomilovala samo sebe. Zelo rada se spomni na tiste matere in dekleta, ki jih ona imenuje herojke. Eno takih poznam tudi jaz, čeprav samo iz njene pripovedovanja. Te zgodbe, ki jo

vedeli vsi, zato smo bežali, kamor je bilo mogoče. Tudi naša družina se je preselila k znancem v Volčje jame. Tam sem se kot otrok kaj hitro vživela v novo okolje. Najbolj sem se navezala na staro ženo, ki sem jo klicala teta Francka. Vedno je komaj čakala, da sem prišla k njej, in potem sva se dolgo pogovarjali. Velikokrat mi je pripovedovala o svojem sinu edincu Francetu, pri tem pa je vedno ljubeče gledala v njegovo sliko. Tudi meni jo je pokazala. Videla sem na njej mlad, skoraj deški obraz in velike oči. Zdelo se mi je, da sem se nanj navadila kot na teto Francko. Vselej, kadar sem šla k njeni hiši, sem zagledala kakšno postavo, kako s puško v roki hiti proti gozdu. Čeprav nisem vpraševala, sem zvedela, da so to kurirji, ki so se pri teti Francki vedno dobro najedli.

Prišel je dan, ki se ga še danes spominjam z grozo. Tega dne sem šla kakor po navadi proti hiši tete Francke. Od daleč sem zagledala kakih dvajset Nemcev in dva, ki sta nekaj vlekla za seboj. Ustavili so se pred vrati in tisti s pištolo je začel točiti po njih. Teta Francka je z betonskimi koraki odprla vrata. Dva Nemca, ki sta nekaj vlekla s seboj, sta tisto privlekla bliže. Skrita sem opazovala ta prizor in se zgrozila. Videla sem človeško truplo, vse krvavo in umazano. V prsih me je davilo in odrevenela sem od nog do glave. Tudi teta Francka ga je zagledala. To ni bil nihče drug kot France. Molk je prekinil Nemec z ostrim vprašanjem v slabi slovenščini: »Je to vaš sin?« Teta Francka je tiho, a odločno odgovorila: »Ne, to ni moj sin, gospod!« Dobra žena je vedela, da bi s priznanjem prizadela mnogo mnogo ljudi... Drugi dan smo našli teto Francko mrtvo, v roki pa je krčevito stiskala sinovo sliko.

METKA PODBOJ

TV-15
za
mladino

bom sedaj povedala, ne bom nikoli pozabila:

»Proti koncu vojne leta 1944 je sovražnik začutil, da se mu bliža konec, in začel je divjati brez milosti. To smo

Srečanje s Titom

Na pustni dan sem zvedel, da pride predsednik republike na Trebče k so-rodnikom. Zjutraj sem šel v bistrsko gostilno po kruh. Tam so se že zbirali miličniki. Hitro sem odnesel kruh domov in nato zavil k sošolcu Franju, ki stanuje ob cesti. Igrala sva se in čakala, saj sva vedela, da se bo tovariš Tito pripeljal tod mimo.

Končno smo ga pričakali. Nismo mislili, da se bo ustavil, ker nas je bilo bolj malo. Okoli enajste ure je stopil iz avta. Vsi smo začeli ploskati. S seboj je imel tri psičke, dva bela in enega rjavega. Prva se je opogumila sošolka Mojca in se približala tovarišu Titu. Nato sem šel še jaz tja. Bil sem ponosen, ko sta mi s tovarišico Jovanko segla v roko. Vprašal me je, če že hodim v šolo in v kateri razred pa če se pridno učim. Tovarišici Jovanki sem povedal, kako mi je ime. Rad sem ji ma odgovarjal, čeprav me je bilo sprva pošteno strah. To ni nič čudnega, saj govoriti s tovarišem Titom res ni kar tako. Potem smo se poslovili in tovariš Tito se je z avtomobilom odpeljal na Trebče.

Z Mojco kar verjeti nisva mogla, da sva govorila s tovarišem Titom. Težko bi vam povedal, kako sem bil srečen. Potem sem šel v šolo in od tam skupaj s sošolci h križišču. Tu smo zopet ča-

kali na tovariša Tita. Tam so naredili v počastitev njegovega obiska velik slavo. Čakali smo tri ure. Ko smo zagledali avto, smo se postavili v vrste. Mislili smo, da se bo ustavil, pa je avto zdrvel naprej. Povedali so nam, da se je tovarišu Titu mudilo v Kumrovec, kjer so ga tudi že čakali. Mahali smo z zastavicami, kajti lepega šopka cvetic mu nismo mogli izročiti.

Srečanja s tovarišem Titom se bom vedno spominjal.

SANDI SPOLJAR

8. marec

Naše mamice praznujejo osmega marca svoj praznik — dan žensk. Tudi bežirajski taborniki Črički nismo pozabili nanje. Povabili smo jih v osnovno šolo Franceta Bevka in jim pripravili prijetne urice. V programu so nastopili medvedki in čebelnice ter se predstavili z igrkami in pesmicami, ki so se jih naučili na vodovih sestankih. Vse je bilo tako prisrčno, da tudi solzic gnanja ni manjkalo. Po proslavi so se naše mamice po skupinah zadovoljne in vesele vračale na svoje domove.

GORAZD MASLO

Pogled na porušeno Cerklje, 20. III. 1944

Obisk v Cerknem

Nedolgo tega sem obiskala zakonca Marijo in Andreja Derlink pri Kuretu v Cerknem, ki je bilo med vojno varno pribežališče partizanov, znano kot zibelka partizanstva... Hiše so tod naslonjene v breg kot stopnišče. Človek bi lahko Kuretovo hišo na zunaj zamenjal z rojstno hišo dr. Franceta Prešerna, tako ji je slična. Povprašala sem Andreja o njegovi mladosti in o času, ko je v teh krajih divjala vojna, pa mi je povedal tole:

»Pri svojem očetu sem se izučil za čevljarja, kot pomočnik pa sem služil pri Jernu in Kačanu. Med narodnoosvobodilnim bojem so nas mobilizirali v Vojkovo brigado. Zbrali smo se na Kladju. Zaradi čevljarske obrti, ki sem bil zanjo izučen, pa zaradi starosti so mene in še enega odpustili. Doma bosta delala in popravljala čevlje za partizane, so nama rekli. Drugi so postali borci Vojkove brigade in so pozneje padli v Tribuših. Iz Zirov smo dobivali podplate za obutev in popravljali vse, kar se je popraviti dalo.«

Njegova žena je nadaljevala:

»Zjutraj sem hodila s košem po raztrgane čevlje h Kačanu. Mož jih je popravil, zvečer sem koš spet naložila na hrbet in ga nesla v sosednjo vas Čel. Prala sem tudi za bolnišnico Franjo. Enkrat ali pa tudi dvakrat na teden sem perilo kuhala v kotlu in ga potem prala v mrzli tekoči vodi, naj je bilo poleti ali pozimi. Res ni čudno, da me muči revma. V naši hiši je bilo vedno polno partizanov. Da, partizani so imeli med vojno veliko mam in nič manj domov!«

»Kdaj ste videli prvega partizana?«

»Bil je naš sorodnik, ki je pozneje padel.«

»Kdaj je bilo v Cerknem najbolj hudo?«

»Dne 27. januarja 1944 zjutraj, ko so v Cerkljo povsem nepričakovano vdrli Nemci in pobili sedemdeset tečajnikov partijske šole.«

»Kdaj so Cerkljo porušili?«

»Že prej so ga, 20. marca 1944 pa je šlo zares. Že od sedme ure zjutraj

so v zraku bobnela nemška letala in sejala smrtonosno točo. Za nekaj časa so prenehali napadati, potem pa so se vrnili in nadaljevali. Zbežali smo v gozdove ter ododod z žalostjo in srdom spremljali zločinsko početje. Ko so priletela zavezniška letala, so se Nemci umaknili. Tisti dan je umrla Marija Moškat — v ruševinah svoje hiše. Tudi našemu domu ni bilo prizaneseno in stanovati sva morala v sosednji vasi.«

Potem je pogovor nanesel na novo šolo. »Velik je njen pomen,« sta enoglasno ugotovila. »To ni le šola, v kateri se otroci učijo brati in pisati v materinem jeziku — to je živ spomenik, ki ga bodo mladi ohranili v svojih srcih!« Marija Derlink je že precej v letih, upokojenka, a še vedno vsak dan hodi štiri ure čistit v novo šolo.

Ko sem se poslovila od prijaznih gostiteljev, sem se namenila še k spomeniku sedemdesetimi padlim slušateljem partijske šole, ki stoji na gričku nad vasjo. Na njem piše:

»Slava njihovemu spominu!«

IVICA ŠTURM

Moj stric Franci

Moj stric Franci Lokar je bil sin siromašnih kmečkih staršev. Čeprav je bil večkrat lačen in slabo oblečen, je bil vedno dobre volje in nasmejan.

Rodil se je 23. avgusta 1925. Hodil je v petletno razredno šolo v Sentrupertu. Bil je nadarjen in priden pri učenju ter delu. Zelo rad je bral vojaške knjige in vsak prosti čas je porabil zanje.

Ko se je začela vojna, bi bil najraje kar takoj odšel v boj. Potem ko je odšel k partizanom njegov polbrat Maks, ga je še bolj vlekel tja. Njegova mati mu je govorila, da je še premlad — komaj šestnajst let mu je bilo — in mu je branila odhod v gozdove. »Odsel bom, ko te ne bo doma!« ji je odgovoril.

Preteklo je nekaj dni in prišel je partizan iz sosednje vasi. Franci ga je že večkrat prosil, naj mu dovoli, da gre z njim. Mame ni bilo doma in Franci se je odločil, čeprav se je od doma težko ločil. Zelo rad je imel rojstni kraj in ga je kasneje velikokrat obiskal sredi noči, ker podnevi ni bilo mogoče. Tovariši so mu govorili, da se preveč spušča v nevarnosti, a jih ni poslušal.

Poslali so ga na podoficirski tečaj v Belo krajino. V svojem življenju si je vedno želel opravljati vojaške dolžnosti. Ko se je vračal s tečaja k tovarišem v Gubčevo brigado, se je takoj javil v boj, čeprav mu tega ni bilo treba, saj je imel tisti dan še prosto. Gubčeva brigada je takrat pri Mirni peči napadala belogardistično postojanko. Borba je bila zelo huda. Franci Lokar je jurišal z bombami v roki, ko ga je zadela tankovska mina. Takrat — 19. maja 1944 — je padlo veliko partizanov in med njimi tudi on, Franci Lokar. Imel je komaj devetnajst let. Pokopan je v skupni grobnici partizanov v Mirni peči.

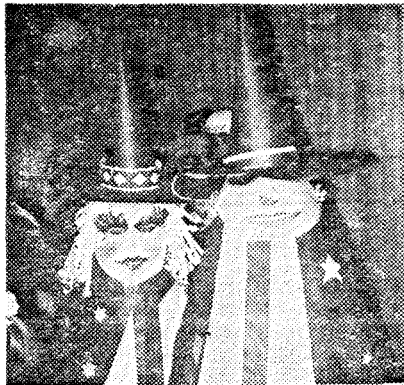
Pionirski odred v Sentrupertu nosi njegovo ime.

BREDA PIRH

kramljanje

Draga Milena!

Kar malo nerodno mi je bilo, ko sem hitela proti sedežu krajevne skupnosti Posavje vsa premražena, z nekaj pisanimi mrežami na glavi, medtem ko mi je izpod plašča kukalo

precej čudno oblačilo... No, pa kaj sem hotela, saj je bil pust! Kar imenitno smo se zabavali in v dokaz, da smo napravili res imenitne maske, vam pošiljam fotografijo: iz kartona narejeni maski, ki predstavljata dan — noč, sta delo dveh tabornic, ki sta seveda prejeli zaslužno nagrado.

Prejmite lep pozdrav!

Pika Kresal
Ul. Pohorskega bat. 87
61000 Ljubljana

Draga Pika!

Bežirajski taborniki ste me tokrat kar zasuli s pisemci. Vprašanje sem rešila, kakor sem najbolje vedela in znala. Odločila sem se za prvi odstavek tvojega prispevka in fotografijo nagrajenih mask ter za Gorazdov zapis o osmem marcu. Je že tako, da vaša prizadevnost včasih povzroča pravi glavobol. A nikar ne misli, da bi se ga rada odrekla; ne, za nič na svetu se ga ne bi.

Lepo pozdravljena! MILENA

Draga urednica!

Odkar ste mi poslali čestitko za novo leto, sem se vam dvakrat odzvala. Pri drugem listu »Leskovicica — partizanska vasica pod Blegošem« sem naredila majhno napako in prosim, če Kopačnico zamenjate s Hotavljami, bo bolj prav. Fotografijo porušenega Cerknega, ki vam jo danes pošiljam, sem dobila pri slikarju Vinku Tavčarju in vas prosim, da mi jo vrnete.

Iskren pozdrav!

Ivica Šturm
Ptičje brdo 68
64224 Gorenja vas

Draga Ivica!

Kar si naročila, bom postorila in — posebna hvala za poslano fotografijo. Zal so takšne slike vedno redkejšje spremljevalke vaših prispevkov, pa sem jih kar se da vesela.

Lepo pozdravljena! MILENA

IDEJNOST ŠOLE

Socialistična idejnost šole je v bistvu uresničevanje marksističnega znanstvenega pogleda na svet. V njem pa moramo videti celoto s treh vidikov: prvič, da je marksizem za nas znanost in kritična teorija, drugič, da je za nas revolucionarna ideologija delavskega razreda oziroma njegova revolucionarna praksa in tretjič, da je to za nas spoj teorije in prakse. Seveda je pri tem pomembno, da marksizem ni priročnik, ni zbirka resnic za vsakodnevno rabo, temveč daje le temeljna znanja, temeljne postavke, na podlagi katerih je z marksistično metodo in upoštevanjem celovitosti razmer potrebno dosegati prave rezultate. Marksizem namreč lahko kot znanost in teorija pokaže svojo premoč samo tedaj, ko je potrjen s prakso. Zato tudi ne more biti v šolah poseben predmet, temveč vikan v vse predmete; prav to pa je seveda najtežje uresničiti.

Komunist — 9. III. 1973

MILIJONI NA RAČUN DNEVNIC IN KILOMETRINE

V Zrenjaninu so zaprli trgovskega potnika iz Aleksandrova Vitomira Todorovića, zastopnika »Vino-Zupe« v Zrenjaninu. V treh letih mu je bilo izplačano 406 tisoč dinarjev, a največji del tega zneska na račun dnevnic in kilometrine. — Na ta način se je izognil plačilu davka in prispevka na osebne dohodeke.

Politika — 13. III. 1973

PRIMERJAVA

Naklada marksističnih učbenikov se je povečala — po Titovem pismu — za nekaj sto tisoč knjig. Pred tem, na primer 1969, so izdali le 16 marksističnih knjig. Naklada vseh skupaj je bila 37.000 izvodov, medtem ko so istega leta verske knjige dosegle naklado 1,5 milijona izvodov.

Nedeljski dnevnik — 18. III. 1973

HIPOHONDRIJA

Predlagatelj zakona o vinu trdi, da je vino hrana in da varuje zdravje.

Kar zadeva tako varovanje zdravja, mislim, da smo pri tem precejšnji hipohondri.

Večernje novosti — 15. III. 1973

UČINKOVITO

Prištinski list »Jedinstvo« je pred dnevi pisal o boju proti nepismenosti na Kosovu. Ugotovil je tudi tole:

Ko smo ob štetju prebivalstva spoznali, da imamo okoli 150.000 nepismenih žensk, smo vsi osupnili in se nemudoma lotili akcije: predlagani in lanj je bilo nekaj deset posvetovanj, na katerih so sprejeli nekaj sto sklepov, da se takšne razmere izboljšajo.

Bili smo učinkoviti: zdaj imamo nepismenih žensk — pet tisoč več ...

KAR NA OKO

Redka so gostinska podjetja, ki se držijo meril za pripravljanje jedil. Ni niti malo takih ki po trditvah inspektorjev, nimajo določenih niti meril, zato zrezke in druga jedila pripravljajo kar na oko, toda vedno so manjši, kot bi morali biti.

Politika ekspres — 13. III. 1973

Krvavo stoletje (2)

VOJNE IN REVOLUCIJE PO LETU 1900

Revolucija na Kitajskem in kitajsko-japonska vojna (1919—1949). Izkoriščanje kolonialistov je na Kitajskem sprožilo odpor. Začelo se je antilimperialistično gibanje, ki je leta 1912 pokopalo monarhijo. Nova repu-

Vdaja Čangkajškove vojske leta 1948

blika se je kmalu razdelila na dva tabora, ki ju je leta 1928 ponovno združil Čangkajšek. Vendar je združitev bila bolj deklarativna kot resnična. Obstajala sta dva tabora še naprej. Komunistična stranka je bila ustanovljena že leta 1921. Komunisti so se naposled morali umakniti v pokrajino Sen-si (takoimenovani »dolgi pohod« po 10.000 km dolgi poti). Leta 1937 sta se oba tabora že drugič pobotala, da bi se ubranila japonskih osvajalcev. Po japonskem porazu leta 1945 sta obnovila sovražnosti in leta 1949 so levičarji proglasili Ljudsko republiko Kitajsko. Čangkajšek se je umaknil na Formozo (Tajvan), kjer životari še zdaj.

Napad Italije na Etiopijo (1935—1936). Fašistična Italija je najprej izzvala spopad na meji, nato pa je napadla. Mussolini je iskal »prostor pod soncem«. Društvo narodov je prepovedalo izvoz blaga v Italijo, ki pa je kljub temu zmagala nad slabo oboroženo etiopsko vojsko. Etiopija je torej bila prva žrtev fašizma.

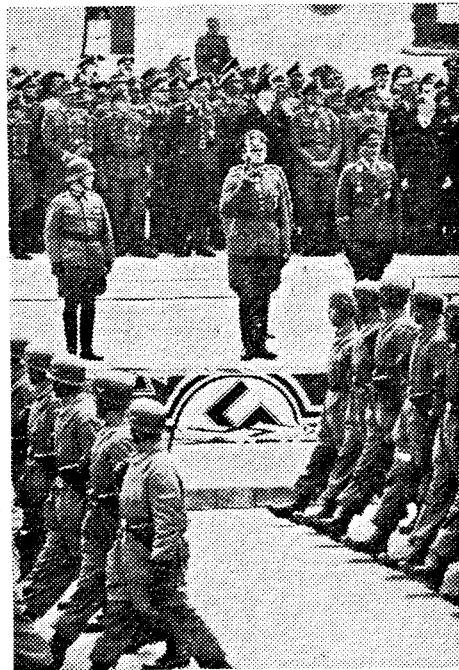

Etiopija 1936: cesar Hajle Selasije prekuša protiletalski mitraljez

Državljska vojna v Spaniji (1936—1939). Začelo se je z uporom desničarskih oficirjev proti zakonito izvoljeni levičarski vladi. Fašisti, falangisti, so se pod Francovim vodstvom, ob podpori nacifašistov in s tihih privoljenjem zahodnoevropskih kapitalistov začeli bojevati proti španski ljudski fronti.

Zakoniti vladi so priskočili na pomoč številni prostovoljci iz vse Evrope. Z vojaškega stališča je bila španska vojna generalka za drugo svetovno vojno in vežbališče za nova orožja. Napredne sile so bile najboljše šola za vodilne kadre kasnejšega odpora po Evropi. — Glavni dogodki: Bitka pri Guadalajari (1937), za Santander (1937), boji ob Ebru (1938) in padec Madrida (1939).

Druga svetovna vojna (1939—1945). Versajski mir je Nemčijo zaviral v konkurenci s Francijo in Veliko Britanijo. Razorožitvena konferenca v Ženevi (1933) je dosegla neuspeh. Nemška ekspanzija je leta 1938 zajela Avstrijo in Sudetsko. Sledil je zloglasni Münchenski sporazum (1938). Zahodne sile so popuščale, Sovjetska zveza pa je celo sklenila z Nemčijo sporazum o nenapadnosti. Nacistična Nemčija je iskala po vsem svetu svoj »življenjski prostor«.

Parada nemške vojske v Atenah

Jana
sodoben ženski tednik

Zavezniške države so bile: Velika Britanija, Francija, ZDA, pozneje še Sovjetska zveza, Kitajska, Grčija, Belgija, Nizozemska in Danska. Na strani sil osi so bile: Nemčija, Italija, Japonska, Madžarska, Bolgarija in nekaj dni tudi Jugoslavija.

Glavni dogodki: Bliskoviti napad na Poljsko (1939), Sovjetski vdor na Finsko (1940), nemška zasedba Danske, Norveške, Nizozemske, Belgije in Francije (1940); zračna bitka nad Anglijo; italijanska zasedba Sidi el Barranija in napad na Grčijo. Leta 1941: Angleški protinapad v Libiji in pomorska

bitka pri rtu Matapan; okupacija Jugoslavije, konec vojne v Grčiji in nemška zasedba na Kreti; britanski napad na Italijane v Vzhodni Afriki (osvoboditev Etiopije) in na polotoku Cirenajka; bitka za Moskvu; japonski napad na Pearl Harbour. Leta 1942: Japonci so zasedli Manilo; Rommelovi uspehi v Severni Afriki in zavzetje Tobruka; pomorske bitke pri otoku Javi (japonska zmaga), v Koralnem morju in pri Midwayu (ameriška zmaga); Nemci so zavzeli Sebastopol, Američani so se izkrcali v francoski

Iz II. svetovne vojne: Nemci streljajo talce

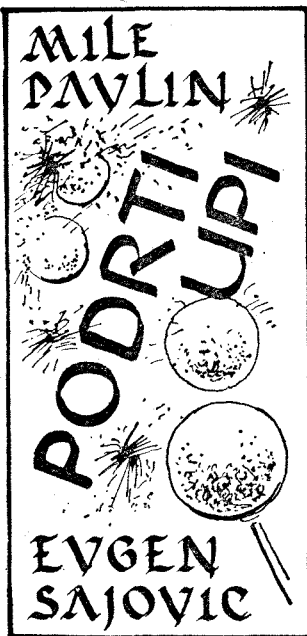
Severni Afriki. Leta 1943: Sovjetska zmaga v Stalingradu; Američani so se izkrcali na Siciliji in propad fašistične Italije. Leta 1944: junija so zavezniki osvobodili Rim in se izkrcali v Normandiji; Američani so zmagali v bitki pri Leyti. Leta 1945: zavzetje Okinawe, padec Berlina, atomski bombi na Hirošimo in Nagasaki (avgusta) in poraz Japonske (septembra). — Posledice: Nemčija je bila razdeljena na dva dela, Italija je izgubila vse kolonije, Jugoslavija je osvobodila Primorje in Istro. S sporazumom na Jalti so si Roosevelt, Stalin in Churchill razdelili vplivna področja po vsem svetu.

Indokitajska vojna (1946—1954). Leta 1945 se je Vietnam otresel Francozov ob pristanek Japonske. Ko je bila ta poražena, je Ho Si Minh proglasil neodvisnost in se pridružil francoski zvezi. Leta 1946 se je začel dolgotrajni boj s Francijo, ki je nato bila glavni pobudnik za nastanek »Južnega Vietnam«, čigar prestolnica je postal Saigon. Osvobodilnim silam, ki so se imenovala Viet-minh, je načeloval general Giap. Po osmih letih vojne je maja 1954 zadal Francozom odločilni udarec z zmago pri Dien Bien Phuju. Ju-

Maja 1954 so vietnamski borci izobesili svojo zastavo nad zavzetim Dien Bien Fujem

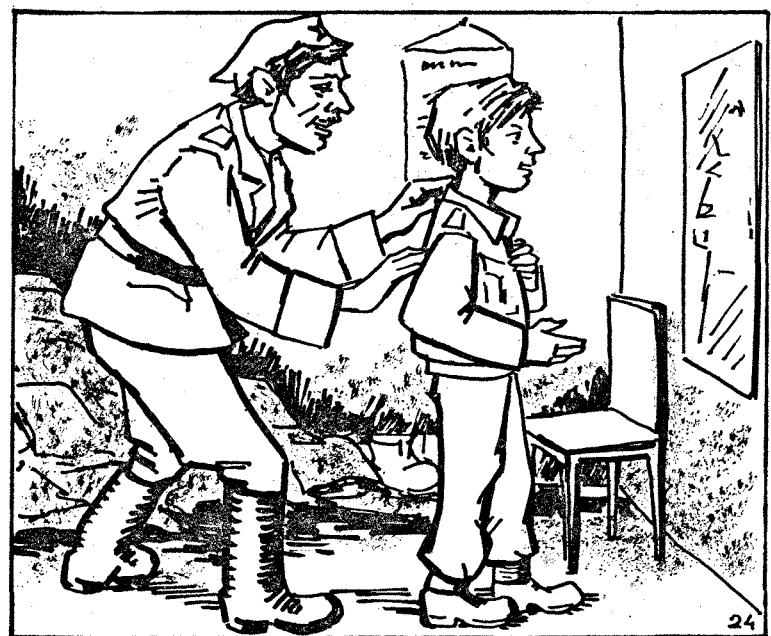
lija istega leta je bila na ženevski konferenci potrjena razdelitev ozemlja med Severnim in Južnim Vietnamom. To je bil eden od vzrokov za vojno med državama v kasnejših letih. (Se nadaljuje)

34.

35.

36.

Ko se je Janezek do onemoglosti načofotal v topli vodi, so ga poklicali v stranski prostor. Tam je bil na tleh velikanski kup obleke in perila. »Izberi, kar ti ugaja,« mu je nekdo rekel. Toda laže je bilo reči, kot narediti. Vse, kar je pomeiril, je bilo zanj preveliko. Ko je nazadnje ostal že sam, je skoraj zajokal, saj mu je bluza segala skoraj do kolien, hlače pa je moral privihati in vse je plahutalo na njem. Toda spet ga je nekdo potolažil, češ jutri zjutraj bomo pogledali po skladiščih in našli kaj pripravnega tudi zate. Če ne najdemo pri nas, bomo poiskali pri Angležih.

Tako se je tudi zgodilo. Zjutraj, ko so pozajtrkovali, je komandant poslal intendanta po vsem mestu iskat obleko za Janezka. Še pred kosilom se je vrnil. »Pri Indijcih sem dobil tole: ti ljudje so majhni, pa še pri njih sem izbral najmanjše.« Janezek je obleko pomeiril. Še vedno mu je bila precej prevelika, toda za silo se je dalo shajati v njej. Drugače so pa vsi, ki so prileteli z letali iz Jugoslavije, prvi dan počivali; tudi Janezek, čeprav ga je rado vednost vlekla v mesto. Le lačen je bil nepopisno, a ga je bilo sram, da bi prosil za več hrane.

Končno se je obrnil na intendanta. Toda ta ga je zavrnil, češ da je za prvi dan od zdravnikov predpisano, kaj morajo jesti tisti, ki so prišli iz Jugoslavije. Samo čaj z mlekom, prepečenec in kako redko juho. Drugače bi se preveč najedli in zboleli. Zgodilo se je že, da se je kdo do smrti sestradan tako najedel, da mu je počil želodec. Zatorej je treba potrpeti. Nazadnje ga je intendant potolažil, da bodo že naslednjega dne dobili obilnejši obrok. Tako se je tudi zgodilo. Veselo je Janezek zasadi zob v zajeten kos kot sneg belega rahlega kruha ...